

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1181

5. PROSINCA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Političko predstavljanje nacionalnih manjina

Od formalnog sudjelovanja do političkog utjecaja

SADRŽAJ

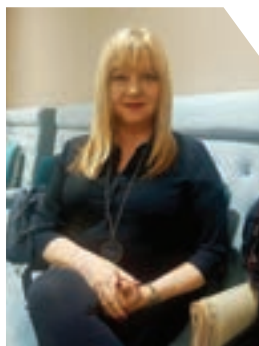
10

Mons. Fabijan Svalina,
biskup Srijemske biskupije
**»Samo povezivanje
može nas dovesti
na pravi put«**

12

Mr. spec. Dijana Kopunović Torma,
gestalt psihoterapeut
**Mentalno zdravlje se gra-
di kroz male, ali dosljed-
ne svakodnevne navike**

20

U Boki predstavljena knjiga *Zapisi
Stevana Ilijevića iz Boke*
**Svjedočanstvo jednog
vremena za generacije
koje dolaze**

22

Večer ikavice u Stanišiću
i 80. obljetnica kolonizacije
**Dalmacija
u bačkoj ravnici**

33

Mozaik, nova knjiga
Marije Šeremešić
**Priča o baštini, zanatima
i duši Monoštora**

34

Crkva sv. Ane
u Bačkom Novom Selu
**Pokrenuta inicijativa
za obnovu**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip
Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Ne-
venka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić,
Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

Mirjana Trkulja
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Manjine i njihovi zastupnici

Cilj svake političke stranke je biti na vlasti. I sve što rade zapravo se svodi na jedan krajnji cilj, a to je osvojiti vlast. I tako je oduvijek i svuda bilo. Druga je priča što često obećanja i vršenje vlasti nemaju veze jedno s drugim. Naročito kod nas, gdje je tanka svijest da je vlast rad u javnom, a ne u osobnom ili stranačkom interesu.

Ako je mjeriti po broju političkih stranaka, a u službenom registru ih je preko stotinu, birači u Srbiji imaju gotovo pa neograničen izbor političkih programa (ako još ima onih koji vjeruju u političke programe). Nije Srbija tu neka iznimka, slično je i oko nas. Neki podaci kažu da je rekorder Crna Gora, koja na 1.000 stanovnika ima skoro pa jednu političku stranku.

Isto tako, ako je mjeriti po broju stranaka nacionalnih manjina, i tu se može reći »za svakoga po nešto«. Nećemo sada o tome što dio stranaka nacionalnih manjina nema veze s nacionalnim manjinama, već vještim načinom da se uz manje potpisa registrira politička stranka.

Ali, kao što je prirodno da se stranke bore za osvajanje vlasti, tako je prirodno i da se nacionalne manjine bore da njihovi politički predstavnici budu dio političkog života. Negdje je to, kao u Hrvatskoj, garantirano pravo. Negdje (kao u Srbiji) garantiranog prava nema, pa u zastupničkim klupama nema predstavnika dobrog dijela nacionalnih manjina. Ako ne računamo one koji su u drugim strankama, gdje se naravno prvo brane stranački ili koalicijski interesi.

A autentični glas predstavnika manjina i njihovo sudjelovanje o donošenju odluka i zakona može biti samo pomak na bolje. Od lokala do državne razine.

Z. V.

Nastavak potpore Vlade RH

Vlada Republike Hrvatske donijela je odluku o nastavku potpore za šest projekata od strateškog značaja za Hrvate izvan Hrvatske, za što je osigurano 3,4 milijuna eura. Među njima je i ključni projekt namijenjen hrvatskoj zajednici u Srbiji: nastavak programa »Sagradi mlin gdje je voda – sedam matica«, koji provodi Hrvatsko nacionalno vijeće i koji se smatra jednim od najvažnijih infrastrukturnih i razvojnih pothvata za Hrvate u Srbiji.

Odluka Vlade, kako kažu u HNV-u, označava prelazak iz dugotrajne administrativne i pripremne faze u razdoblje konkretne, vidljive realizacije na terenu.

»Do sada smo radili ono što se ne vidi, ali bez čega nijedan ozbiljan projekt ne može zaživjeti. Mjesecima smo rješavali geodetske poslove, izrađivali idejna rješenja, glavni projekt i kompletnu projektnu dokumentaciju, prolazili kroz lokacijske uvjete, prenamjene i legalizacije, usklađivali katastarske izmjene i pribavljali suglasnosti, od Republičkog zavoda za imovinu do Zavoda za zaštitu spomenika. Paralelno smo završavali postupke u katastru, pripremali tendersku dokumentaciju, ishodili građevinsku dozvolu te podmirivali sve administrativne obveze, takse i CEOP procedure koje su bile nužne da projekt dobije zeleno svjetlo. To je bio ogroman, tih i zahtjevan posao koji se rijetko vidi izvana, ali bez kojega se nijedan rast ne može dogoditi«, kazala je predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić**.

O potpori Vlade RH Hrvatima izvan Hrvatske **Vojnić** je u četvrtak, 27. studenoga, govorila i u Hrvatskom saboru. Podsjetila je da je prošle godine za Hrvate izvan Hrvatske izdvojeno oko 150 milijuna eura te da se to u praksi odrazilo kroz konkretne projekte u državama u regiji i šire.

Dodala je da se i ove godine povećavaju proračunska izdvajanja te upitala premijera planira li Vlada pojačati i bilateralne odnose kako bi projekti za hrvatske zajednice u inozemstvu dugoročno ojačali. Premijer **Andrej Plenković** kazao je da hrvatska Vlada aktivno podupire projekte hrvatske manjine, posebno istaknuvši ulaganja u Srbiji.

»Mislim da ste vi i vaši suradnici napravili ogromne napore u realizaciji niza projekata koje je hrvatska država rado s angažmanom i obvezom financira ili sufinancira. Mislim da se to vidi i osjeti«, poručio je Plenković.

Kao najznačajniji primjer naveo je Hrvatski dom u Subotici, opisivši ga kao projekt koji je »promijenio percepciju i hrvatske manjine i vlasti u Srbiji o onome što radimo«.

Premijer je najavio nastavak ulaganja u predškolske i druge institucije u mjestima gdje žive Hrvati te poručio da će Vlada inzistirati na suradnji sa Srbijom:

»Razgovarat ćemo sa Srbijom da pomognu kao što mi pomažemo projekte svih manjina u Hrvatskoj«.

H. R.

Žigmanov: Neću sazvati sjednicu Vijeća DSHV-a

Članovi Vijeća DSHV-a, njih 23, podnijelo je 19. studenoga zahtjev za sazivanje sjednice Vijeća stranke. Potpisani članovi Vijeća traže sazivanje sjednice sa sljedećim dnevnim redom: donošenje Pravilnika o izborima u DSHV-u, donošenje odluke o sazivanju radne skupštine i donošenje odluke o imenovanju izbornog povjerenstva.

Po Statutu stranke predsjednik ima rok od 10 dana za sazivanje sjednice. U objavi na Facebook stranici DSHV predsjednik **Tomislav Žigmanov** napisao je da je na temelju svojih ovlasti donio odluku da ne sazove sjednicu Vijeća DSHV-a.

»Nakon provedenih širih konzultacija s dijelom vodstva koje je ostalo vjerno zakonitosti rada i dostojanstvu DSHV-a, konstatirano je da još uvijek ne postoje uvjeti za sazivanje sjednice Vijeća DSHV-a, budući da je u tijeku kazneni postupak za dio vijećnika koji su sudjelovali u činjenju više kaznenih djela tijekom održavanja sjednice Vijeća 29. travnja u HKC-u *Bunjevačko kolo*, o čemu smo članove i javnost uredno obavještavali. Riječ je o događaju bez presedana u 35 godina dugoj povijesti djelovanja DSHV-a – nikada se do sada nije dogodilo da se radi osiguravanja

određenih odluka u DSHV-u zlouporabi identitet određenih članova Vijeća od strane **B. K.** i trećih osoba, koje su organizirale dolazak lažne osobe i namjerno prikrivale njezin identitet«, navodi Žigmanov.

Kako dalje navodi, zbog nezakonitog djelovanja i postupanja koja su suprotna pravnim aktima DSHV-a, sve odluke s navedene sjednice Vijeća odlukom Osnovnog suda u Subotici proglašene su ništavne, to jest postale su nevažeće. Sve je to pridonijelo da je rad stranke zbog svjesnog činjenja nezakonitih postupaka i kaznenih djela blokiran.

»Nervoza i stalni pritisak vinovnika nisu nas obeshrabrili da izdržimo u jedinom ispravnom vođenju stranke u ovim izvanrednim okolnostima. I dalje ustrajavam na stanovištu da se rad DSHV-a ne može vratiti u normalne okvire dok se ne utvrdi kaznena odgovornost kršitelja zakona«, navodi Žigmanov.

Kako je najavio, bit će zatraženo i vještačenje vjerodostojnosti potpisa vijećnika koji su potpisali inicijativu »jer najmanje tri potpisa kraj imena vijećnika ne odgovaraju njihovim ranijim potpisima«.

Z. V.

Vojnić: Stanje Hrvata u Srbiji ispod razine međunarodnih standarda

»**S**tanje Hrvata u Srbiji danas je ispod razine međunarodnih standarda – i nastavlja se pogoršavati«, poručila je **Jasna Vojnić** na početku svog obraćanja u Saboru 28. studenoga, u kom se osvrnula na nekoliko ključnih problema hrvatske zajednice.

Govoreći o oduzimanju vrtića u Tavankutu, Vojnić je podsjetila da je ustanova izgrađena sredstvima hrvatske Vlade i predstavlja ključnu točku očuvanja identiteta. Ipak, ponovila je da institucije Srbije na upozorenja nisu reagirale:

»Danas, nažalost, moram reći nešto teže: institucije Republike Srbije ostale su gluhe. Umjesto rješavanja problema, naši odgojitelji i dalje dobivaju otkaze ugovora, a roditelji koji su tražili upis u program na hrvatskom jeziku dobivaju pismeni odgovor da im je zamolba usvojena, ali da su primljeni u program na srpsko-bunjevačkom jeziku«.

Istaknula je da je posljedica toga izravno kršenje prava djece i zajednice:

»Vrtić je oduzet onima kojima je namijenjen. Djeca su ostala bez prava koje im po zakonu pripada. To nije pitanje jednog objekta. To je pitanje poštivanja manjinskih prava i vjerodostojnosti države Srbije prema njezinim međunarodnim obvezama«, upozorila je te dodala da se ne smije dopustiti da se ovaj slučaj relativizira:

»Ako država bez posljedica može preuzeti ustanovu namijenjenu manjinama, što je sljedeće? Zato danas tražim da se ovaj slučaj ne promatra kao lokalni incident, nego kao sustavni signal. Jer ako se problem Tavankuta ne riješi, šalje se poruka da su hrvatska djeca u Srbiji građani drugog reda. Ovo pitanje mora biti podignuto na višu političku razinu. Djeca su crvena linija«.

Drugi dio govora Vojnić je posvetila optužbama srbijskog predsjednika, koje smatra ponavljajućim i neutemeljenim.

»Predsjednik Srbije mjesecima izgovara teške i neutemeljene optužbe na račun Hrvatske, uključujući i hrvatsku energetska infrastrukturu. Optužuje JANAF, optužuje hrvatsku državu, optužuje hrvatsku politiku – bez ijednog dokaza.«

Kako je naglasila, takve optužbe nisu slučajne:

»Zanimljivo je da se takve optužbe nikada ne upućuju Rusiji. Ali prema Hrvatskoj – uvijek. To nije slučajno. To je politički obrazac: stvaranje vanjskog neprijatelja radi unutarnje stabilizacije«, kazala je i poručila da Hrvatska na to ne smije štetiti:

»Ako postoji problem, neka ga Srbija iznese kroz institucije, međunarodne mehanizme i dokaze. Ali prestanite koristiti Hrvatsku kao dnevno-političku metu«.

Treći problem koji je Vojnić tematizirala jest govor mržnje u srpskom javnom prostoru, gdje se, prema njezinim riječima, pojam »ustaša« koristi kao oružje.

»Prije nekoliko mjeseci govorila sam kako se riječi Hrvat i Hrvatska u Srbiji već godinama povezuju s riječju ustaša. To sam nazvala brendiranjem mržnje. Nažalost, bila sam u pravu.«

Vojnić se osvrnula na prošlotjedni događaj ispred Narodne skupštine Srbije:

»Upravo jučer, ispred Narodne skupštine Srbije, provladini prosvjednici iz tzv. ćacilenda skandirali su opozicijskim poslanicima 'ustaše, ustaše', dok su ih fizički sprječavali u ulasku u parlament. Ti ljudi nisu bili Hrvati. Ali riječ 'ustaša' koristi se kao oružje – za napad, za poniženje, za dehumanizaciju«.

Istaknula je da ovakva atmosfera ne nastaje slučajno:

»To je moguće zato što je govor mržnje prema Hrvatima u Srbiji normaliziran. Kad se mjesecima dopušta javnim osobama i medijima da tu riječ koriste kao batinu, onda huligani izađu na ulicu i rade isto«, istaknula je i zaključila jasnim upozorenjem:

»Govor mržnje nije folklor. Nije metafora. To je sigurno pitanje. I ako se ne zaustavi, eskalirat će«.

U završnom dijelu govora Jasna Vojnić istaknula je da unatoč svemu hrvatska zajednica želi biti most i zagovornik stabilnih odnosa.

»Unatoč svemu što sam izrekla... unatoč vrtiću u Tavankutu, unatoč optužbama na račun Hrvatske, unatoč skandiranjima 'ustaše, ustaše', ja ne dolazim ovdje širiti strah. Dolazim širiti vjeru da možemo drugačije.«

Podsjetila je da su Hrvati u Srbiji lojalni građani koji su zainteresirani za suživot i europsku budućnost:

»Hrvati u Srbiji lojalni su građani Srbije. Mi želimo stabilne odnose. Mi živimo sa svojim susjedima Srbima, dijelimo i dobro i loše i želimo zajedničku budućnost, a ne ponavljanje prošlosti. Mi nismo prepreka«, naglasila je te pozvala da se ekstremni glasovi ne brkaju s raspoloženjem većine:

»Nemojmo dopustiti da glasni, zlonamjerni pojedinci – neodgovorni, agresivni i politički ohrabreni – određuju odnose Hrvata i Srba. Njihovi povici nisu glas naroda. Narod želi mir. Stabilnost. Narod želi budućnost u Europskoj uniji«, poručila je Vojnić i na kraju zaključila:

»Hrvatska zajednica u Srbiji neće se povući. Nećemo štetiti. I nećemo se prepustiti strahu. Borimo se argumentima, dostojanstvom i istinom. I vjerujemo da će jednog dana, i u Beogradu i u Zagrebu, politička zrelost nadjačati politike provokacije. To dugujemo našoj djeci. Našoj zajednici. I našoj zajedničkoj europskoj budućnosti«.

M. V. R.

Jasna Vojnić u *Privredniku*: »Trzavice su u sustavu«

Tribina »Brat uz brata, Srbin uz Hrvata«, održana 2. prosinca u *Privrednikovom domu* u Zagrebu, okupila je predstavnike hrvatske zajednice iz Srbije kako bi se otvoreno razgovaralo o tome kako je danas biti Hrvat u Srbiji – između političkih tenzija, historijskih rana i svakodnevnih borbe za osnovna manjinska prava. Organizatori, Srpsko privredno društvo *Privrednik* i Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Zagreba, istaknuli su da je cilj skupa stvaranje prostora za glasove koji se rijetko čuju u javnosti, ali i te kako zaslužuju pažnju.

U prepunoj dvorani govorili su predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i saborska zastupnica iz Srbije **Jasna Vojnić**, politolog **Viktor Koska**, te predsjednik Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata **Ivo Martinić**. Tribinom je moderirao novinar **Saša Kosanović**.

djelovanju Hrvatske u prosvjedima, da bi kulminirali scenama u kojima se oporbenim zastupnicima u Narodnoj skupštini viče »ustaše, ustaše«, iako među njima nema pripadnika hrvatske zajednice. Takva retorika, upozorila je, lako se »zalijepi« za Hrvate u Srbiji i nosi konkretne posljedice.

Vojnić je naglasila da se međunacionalni odnosi u svakodnevici uglavnom odvijaju bez većih napetosti, ali da izostanak reakcije institucija stvara prostor za rast mržnje i incidente.

»Kada govorimo o povređivanju prava, nikada ne govorimo o običnom narodu, trzavice su u sustavu«, istaknula je.

Problematično je, kaže, što takve poruke često dolaze upravo od ljudi na najvišim političkim funkcijama, što

»huliganima daje krila«. »U Hrvatskoj kada se dogodi incident mi svaki put osuđujemo, ali ono što ne dobijemo, to je osuda s najvišeg vrha vlasti. U Srbiji se huška i potiče«, rekla je, dodajući da se nakon svake reakcije Hrvata pojave manipulativni naslovi u srpskim medijima: »sami sebi prete pa im Srbija kriva«.

Govoreći o sudjelovanju u izradi novog akcijskog plana za manjine, Vojnić je upozorila da su sve manjine u Srbiji »u financijskim kolicima«. Polovica od 24 manjine, naglasila je, nema nijednog profesionalno zaposlenog jer dobivaju tek dvadesetak tisuća eura godišnje – premalo za obavljanje i minimalnih funkcija.

Na kraju je istaknula simboličku težinu činjenice da je tribinu organizirala srpska zajednica u Hrvatskoj, što smatra snažnom porukom svima koji vjeruju da su takvi odnosi nemogući. »Jako se iznenade svi u Srbiji pa pitaju kako ste vi tako dobri, to je neminovno. Rane postoje, možda se one prenose generacijama ali na nama je da mi utječemo na predstavnike vlasti da ta retorika prestane i vremenom će rane iscijeliti.«

M. V. R.

Jasna Vojnić je istaknula da se svakodnevni život Hrvata u Srbiji u mnogo čemu ne razlikuje od života drugih građana, ali da posljednjih mjeseci raste pritisak na zajednicu.

»Generalno, kako je biti Hrvat u Srbiji, iz jedne perspektive isto je biti kao i svaki drugi građanin Srbije (...) ali ono što se pojačalo u posljednje vrijeme... to je brendiranje i negativni stereotipi prema hrvatskoj zajednici«, rekla je.

Podsjetila je da su uvrede i stigmatizacija počeli »bojažljivo«, zatim se intenzivirali optužbama o navodnom su-

Konferencija o modelima političkog predstavljanja nacionalnih manjina

Od formalnog sudjelovanja do političkog utjecaja

U fokusu konferencije bili su modeli garantiranog predstavljanja nacionalnih manjina u parlamentima Hrvatske, Mađarske i Rumunjske i sudjelovanje manjina u lokalnoj i regionalnoj samoupravi, s ciljem da se usporede različiti modeli kako bi se vidjelo što bi Srbiji moglo odgovarati budući da ona nema garantirana mjesta za nacionalne manjine

Kakvi su modeli političkog predstavljanja nacionalnih manjina i dijaspora u nama susjednim zemljama i kako od formalnog sudjelovanja doći do političkog utjecaja bila je tema međunarodne konferencije koju je Europski kongres Ukrajinaca i Društvo za ukrajinski jezik, književnost i kulturu *Prosvita* organizirao prošloga petka, 28. studenoga, u Kulturnoj stanici *Svilara* u Novom Sadu.

U fokusu konferencije bili su modeli garantiranog predstavljanja nacionalnih manjina u parlamentima Hrvatske, Mađarske i Rumunjske i sudjelovanje manjina u lokalnoj i regionalnoj samoupravi, s ciljem da se usporede različiti modeli kako bi se vidjelo što bi Srbiji moglo odgovarati budući da ona nema garantirana mjesta za nacionalne manjine.

Među sudionicima konferencije bili su rukovodstvo Europskog kongresa Ukrajinaca, državni tajnik Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog **Ivan Bošnjak**, potpredsjednik Vlade Autonomne Pokrajine Vojvodine **Tomislav Žigmanov**, direktor Instituta društvenih nauka u Beogradu dr. sc. **Goran Bašić**, zastupnici parlamenta susjednih zemalja iz redova nacionalnih manjina **Ognjan Krstić**, **Dragana Jeckov**, **Ljubomir Aleksov**, **Jaroslava Hortanji** i drugi. Konferenciju je vodio predsjednik društva *Prosvita* i potpredsjednik Eku **Miroslav Hoćak**.

Konferenciju su podržali Otvoreno društvo za zapadni Balkan, Grad Novi Sad, Kulturna stanica *Svilara* te dvije ukrajinske kompanije koje rade u Srbiji – *Perutnina Ptuj* koja je dio ukrajinske grupacije MHP najvećeg proizvođača peradskog mesa u Europi i, kako je rekao Hoćak, jedna od najjačih firmi srednjeg nivoa u Srbiji i *Vineks* iz Novog Sada koja posluje u Srbiji, a vlasnici su Ukrajinci.

Sudionike konferencije je preko google linka pozdravio državni tajnik Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Ivan Bošnjak te istaknuo značaj teme političkog predstavljanja manjina.

Žigmanov: Važna tema o kojoj se malo govori

Prisutne je u ime Pokrajinske vlade pozdravio Tomislav Žigmanov, koji je izrazio zadovoljstvo činjenicom da se

konferencija održava u Novom Sadu i ukazao na značaj teme političke participacije nacionalnih manjina o kojoj se, međutim, ne govori često.

»Pitanja koja su danas na dnevnom redu političke participacije iz vizure manjinskih zajednica su legitimna. Istina, o njima se u javnosti ne govori često tako da ova debata svima može biti od koristi pa i donositeljima odluka. Na međunarodnom planu postoje različiti načini rješavanja ovoga pitanja – od samouprava manjinskih zajednica u području kulture, ali i teritorijalnih cjelina, preko instituta tzv. prirodnog praga, koji postoji u Srbiji, pa do garantiranih mandata za nacionalne manjine u predstavničkim tijelima koja postoje u Hrvatskoj, Mađarskoj i Rumunjskoj. Sva rješenja imaju svoje prednosti i nedostatke«, rekao je Žigmanov i izrazio uvjerenje da će ova debata »dati značajan prinos svestranijem sagledavanju ovog važnog pitanja, uz iznošenje komparativnih uvida i različitih iskustava iz drugih država, te predložiti smjernice za moguća poboljšanja postojećih modela, pa čak i za nova rješenja«.

Modeli garantiranih mandata

Miroslav Hoćak ukratko je predstavio postojeće modele garantiranih mandata za nacionalne manjine istaknuvši da su najbolje riješeni primjeri u Hrvatskoj, Rumunjskoj i Mađarskoj.

»Slovenija ima 90 zastupnika, a garantirana mjesta imaju po jednog zastupnika samo mađarska i talijanska manjina. U Hrvatskom saboru, koji ima 150 zastupnika, osam mandata je garantirano za manjine. Rumunjska ima najbolje riješeni sustav u Europi što se tiče garantiranih mandata, jer u dvodomnoj skupštini trenutno ima 19 garantiranih mjesta za nacionalne manjine dok mađarska manjina ide na izbore preko političke stranke. Mađarska je pak riješila garantirane mandate preko manjinskih glasnogovornika jer manjinska lista treba dosegnuti preferencijalnu kvotu, ali ako ne pređu kvotu nisu punopravni zastupnici već imaju savjetodavnu ulogu. Niži cenzus za nacionalne manjine ima Srbija (prirodni prag + korekcijski

faktor od 35%) i Crna Gora (umjesto 3% je 0,7% za Albance i Bošnjake, a za Hrvate 0,35% glasova)«.

Hoćak je također govorio i o tome kako su riješena garantirana mjesta za dijasporu koje ima Hrvatska, Rumunjska, Italija, Portugal i Francuska, te zaključio kako su Hrvatska i Rumunjska napredniji i po jednom i drugom pitanju u odnosu na druge zemlje u regiji.

Bašić: Integracija ili segregacija

Direktor Instituta društvenih nauka u Beogradu dr. sc. Goran Bašić istaknuo je da, kada je riječ o stupnju demokracije, pravi lakmus papir je način na koji nacionalne manjine imaju utjecaja na socijabilitet tih društava i država i na koji se način javne ustanove i javne politike prema njima odnose. Rekao je i kako su se nekada bavili pitanjem trebaju li manjine sudjelovati u političkom životu, ali da to danas više nije tema već je pitanje kako manjine trebaju sudjelovati u političkom životu države u kojoj žive. Drugo važno pitanje po njemu je doprinose li mehanizmi

koji su se uspostavili za političko predstavljanje, kulturnu autonomiju i manjinsku samoupravu nacionalnih manjina »građenju mostova ili zidova«.

»Tu dolazimo do teme proizvode li ti mehanizmi i javne politike integraciju ili imaju segregativnu funkciju? I ako se opredijelimo za integrativni pristup, koji zovem optimističan, teoretičari kažu da sudjelovanje nacionalnih manjina u političkom životu u suštini ima integrativnu funkcija samim time jer su unutra. Oni tada odlučuju, dogovaraju se, osjećaju državu i institucije kao svoje i jača se taj integrativni potencijal, što teoretičar **Will Kymlicka** zove 'integracija bez asimilacije'. S druge strane je zamka segregacije, jer nacionalne manjine kada koriste ova prava koja su im priznata mogu upasti u homogenizaciju, postati zatvorene grupe, otoci. Imaju svoje škole, institucije, medije ali nemaju kontakte s većinom ili su ti kontakti slabi i ne doprinose boljem razumijevanju većine s manjinom, to je efekt silosa. Pri tome ta društva po prirodi stvari nisu održivo stabilna«, rekao je Bašić.

Također je istaknuo kako ga čudi što prirodni prag u Srbiji ne doprinosi faktički političkoj participaciji nacionalnih manjina jer u Narodnoj skupštini od 21 nacionalnog manjinskog zastupnika 15 su s liste Saveza vojvođanskih Mađara, 4 iz bošnjačkih stranaka i jedan predstavnik albanske manjine, a u Skupštini APV osim predstavnika s mađarske liste niti jedna druga nacionalna manjina nije zastupljena.

»Što znači da s tim prirodnim pragom nešto ne valja«, zaključio je Bašić.

Krštić: Rumunjski model, uravnoteženi model

Zastupnik srpske nacionalne manjine u Rumunjskom parlamentu i predsjednik Saveza Srba Rumunjske Ognjan Krštić predstavio je rumunjski model i govorio o tome kako izgleda »prelazak iz faze simboličkog prisustva u fazu stvarnog, mjerljivog institucionalnog utjecaja«.

»Suština modela rezerviranih mandata u Rumunjskoj je da manjinske zajednice biraju svoje predstavnike oslobo-

đeni izbornog cenzusa, a efekt je institucionalna stabilnost i kontinuirana prisutnost u nacionalnim, regionalnim i lokalnim institucionalnim strukturama. Kod modela sniženih cenzusa manjine ulaze u parlament, ali bez političke autonomije a treći model je model kulturne autonomije bez specifičnog političkog mandata gdje je efekt veća kulturna autonomija ali manja politička reprezentativnost«, rekao je Krštić.

Rumunjski model, prema Krštiću, kombinira ključne prednosti ovih modela uz sustavno financiranje koje je stabilno, predvidivo i inkluzivno te se ističe kao jedan od najuravnoteženijih modela. Ključne prednosti ovoga modela su po njemu ustavna garancija

i zakonski okvir koji se ne mijenja jer je država preuzela obvezu očuvati identitet nacionalnih manjina. Nadalje, to je zagarantirani mandat u Donjem domu bez izborne tematike koji ovisi isključivo o organiziranosti svake manjinske zajednice. Specifičnost rumunjskog modela je da država priznaje jednu reprezentativnu organizaciju po nacionalnoj zajednici čime se, smatra Krštić »sprječava fragmentacija i unutarnje podjele koje slabe utjecaj manjine«.

Uz to, rekao je Krštić, postoji široki institucionalni prostor za djelovanje manjina, imaju medije, prosvjetu, izdavaštvo i kulturne programe; osnivaju kulturne ustanove koje se financiraju iz državnih i europskih fondova. Uz to postoji razvijena mreža konzultantskih mehanizama na svim nivoima vlasti posvećenih pravima manjina čime manjine utječu na javne politike vezane uz kulturu, obrazovanje i lokalni razvoj. I ne manje važno: Rumunjska osigurava sredstva za sve ove sustave, financiranje je zakonski garantirano, predvidivo, stabilno i transparentno u okviru zakona o proračunu, zaključio je Krštić.

Što se tiče brojki, iako su mandati garantirani potrebno je na nacionalnom nivou osigurati 5% glasova od glasova potrebnih za jednog (većinskog) zastupnika koji iznosi oko 60.000 a što je otprilike 3.000 glasova. Na lokalnu pak su manjinski zastupnici u konkurenciji sa svim političkim akterima, a i na tom nivou Savez Srba ima 25 vijećnika u lokalnu ili potpredsjednika općina. Rumunjska ima oko 19 milijuna stanovnika, a Srba ima prema popisu oko 12.000. Za kulturnu autonomiju Srbi dobijaju od države oko 2,5 milijuna eura godišnje, iznio je podatak Krstić.

Jeckov: Balans se gradi

Zastupnica u Hrvatskom saboru i potpredsjednica Glavnog odbora Samostalne demokratske srpske stranke Dragana Jeckov govorila je o predstavljanju manjina i dijaspore u Hrvatskoj i o pitanju je li sudjelovanje nacionalnih manjina i dijaspore pretvoreno u stvarni politički utjecaj.

»Nadam se da ćete se složiti da sudjelovanje manjinskih predstavnika koje se svodi na prisutnost nije dovoljno i da sudjelovanje koje se svodi na formalnost također nije dovoljno. Svima koji umanjuju važnost prisustva manjinskih predstavnika treba biti jasno kako manjinski predstavnici u parlamentu imaju dvostruku ulogu. S jedne strane mi smo autentični glas svoje zajednice, a s druge doprinosimo oblikovanju nacionalnih politika. Taj se balans ne podrazumijeva već se on gradi odgovornošću, kompetencijom i vjerodostojnošću«, rekla je Jeckov.

Ilustrirala je to utjecajem manjinskih zastupnika na donošenje važnih zakona kao što je zakon o suzbijanju diskriminacije, preko jačanja institucionalnih kapaciteta za kulturu, obrazovanje i medija manjina pa do inicijativa koje, iako se tiču manjina, unaprijeđuju i utječu na kvalitetu života i većinske populacije.

Jeckov je rekla kako takvi primjeri pokazuju da manjinski mandati nisu kozmetički niti protokolarni nego mogu biti generatori kvalitetnih politika.

»To je najbolji odgovor svima koji s vremena na vrijeme dovode u pitanje smisao tzv. zajamčenih mandata«, rekla je.

Istakla je da dio javnosti još uvijek manjinske predstavnike u parlamentu promatra »kroz prizmu trgovine političkom podrškom ili tzv. jezičak na vagi«, što smatra vrlo površnim i parcijalnim tumačenjem jer manjinski mandati postoje zbog njihove ustavne svrhe da osiguraju političku jednakost u uvjetima društvene asimetrije i »nisu povlastica već korektiv«.

Dodala je da manjinski predstavnici objektivno djeluju s manjim brojem mandata, manjim organizacijskim kapacitetima i nerijetko pod većim javnim pritiskom.

Bilo je riječi i o Savjetu za nacionalne manjine kao važnom institutu manjinske zaštite kojim se osigurava kulturna i prosvjetna autonomija i prisutnost u medijima.

»U Savjetu za nacionalne manjine Hrvatske su predstavnici svih manjina, a članovi su i manjinski zastupnici. Vlada Hrvatske preko Savjeta financira manjinske programe, a naše manjinske organizacije putem svojih programa okrenute su zaštiti i očuvanju identiteta jezika i pisma te se

financiranjem tih programa osigurava zaštita manjinskih prava. Unutar Savjeta postoji posebno tijelo koje ocjenjuje programe i određuje naspram toga i kvalitetu i financiranje«, rekla je Jeckov i istakla kako, iako još ne znaju kolika je konkretna suma sredstava osigurana za ovu godinu, »nemaju razloga biti nezadovoljni«.

Aleksov: Zastupnik ili glasnogovornik

Glasnogovornik srpske nacionalne manjine treći put zaredom u Mađarskom parlamentu Ljubomir Aleksov govorio je o mađarskom modelu političkog zastupanja manjina.

»Prvi puta u Mađarski parlament je 2014. godine ušlo 13 nacionalnih manjina, ali nitko nije imao punopravnog zastupnika nego se stvorio ovaj jedinstven sustav zastupnika manjina u parlamentu za kojeg mi Srbi nemamo ni izraz nego se prevodi kao glasnogovornik. Ali to nije to, jer mi praktično imamo zadatak u parlamentu i preko odbora artikulirati interese nacionalnih manjina i lobirati za njih. S jedne strane je nedostatak što nemamo pravo glasa, međutim upravo stoga što nismo konkurencija političkim strankama, one prijedloge zakona što potječu od nas, osim jednog primjera, mađarski parlament je jednoglasno usvojio. Promijenila se situacija 2018. kada su Nijemci uspjeli prijeći cenzus, koji je po mom mišljenju veoma visok i ne uzima u obzir brojčanost manjina, tako da od 13 priznatih narodnosti, dvije imaju teoretske šanse prijeći cenzus«, rekao je Aleksov.

Predočio je i situaciju koja je nastala kada je zastupnik Nijemaca dobio dovoljno glasova da postane punopravni zastupnik.

»Zastupnik Nijemaca je mnogo puta bio zanimljiv političkim strankama i onaj jezičak na vagi. To je uvijek matematika i tko je zanimljiv za većinsku politiku, a naravno da nismo mi koji nemamo pravo glasati. Ipak, ne možemo se tužiti jer smo mi od 2014. do 2025. uspjeli proračun koji se izdvaja za nacionalne manjine povećati šest puta, te danas mađarska država za svoje nacionalne manjine izdvaja 24 milijarde forinti što je otprilike 600 milijuna eura. To nije mala brojka, ali naravno to se dijeli proporcionalno po broju manjinskih obrazovnih ili kulturnih institucija koje je manjina uspjela organizirati ili preuzeti.«

Problematično je ostalo, po Aleksovu, da za manjinsku listu mogu glasati oni koji se registriraju u tzv. manjinski imenik, ali se time gubi pravo za glasanje za političke stranke.

»Po nama to nije ravnopravno jer ako glasam za zastupnika svoje manjine, koji nema ni teoretsku šansu postati punopravni predstavnik, ne mogu dati svoj glas onoj političkoj opciji koja je meni simpatična ili s čijom ideologijom se mogu složiti. Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu je 2023. donio presudu kojom obvezuju mađarsku državu da osigura pravedniji sustav za pripadnike manjina i da mogu sudjelovati i na političkim izborima. Međutim, to još nije došlo na dnevni red i na proljeće kada slijede parlamentarni izbori bit će još po starom sustavu«, rekao je Aleksov.

Jasminka Dulić

Mons. Fabijan Svalina, biskup Srijemske biskupije

»Samo povezivanje može nas dovesti na pravi put«

»Kompleks Demetrianum je kuća u kojoj će biti ordinarijat i druge važne institucije i prostor za život jedne biskupije kao što je knjižnica, arhiv, riznica s pripadajućim dvoranama za okupljanje naših vjernika za razne proslave i vježbanje katedralnih zborova. Izgradnju financira Hrvatska preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske«, kazao je mons. Svalina

FOTO: Srijemska biskupija

Prije nešto više od četiri godine mons. **Fabijan Svalina** zaređen je za srijemskog biskupa koadjutora s posebnim ovlastima Srijemske biskupije. Papa **Franjo** imenovao ga je srijemskim biskupom koadjutorom s posebnim ovlastima 7. listopada 2021. godine, a biskupsko posvećenje primio je po rukama mons. **Paula Richarda Gallaghera**, tajnika Državnog tajništva Svete Stolice za odnose s državama, u katedrali sv. Dimitrija, đakona i mučenika u Srijemskoj Mitrovici na svetkovinu Krista Kralja, 21. studenoga 2021. godine. Dijecezanskim biskupom Srijemske biskupije postao je 14. veljače 2024. godine, umirovljenjem mons. **Đure Gašparovića**.

Srijemska biskupija ima bogatu povijest od ranih kršćanskih vremena. Od 1773. godine bila je u personalnoj uniji s Đakovačkom biskupijom do 2008. godine, kada je ponovno osamostaljena odlukom pape **Benedikta XVI.**

Koliko je važno što je sjedište biskupije sada u Srijemskoj Mitrovici?

Srijemska biskupija kao stvarnost nije nešto novo. Ona je postojala nepunih 800 godina. Ponovno se pojavljuje 1229. godine kada se odvaja od Kaločke biskupije sa sjedištem u Banoštoru. Biskup je rezidirao u tadašnjem kompleksu samostana i upravljao ondašnjim Srijemom po tadašnjim povijesnim granicama. Zanimljivo je da je sjedište bisku-

pije bilo različito: od Banoštora, Zemuna, Petrovaradina. Do sada biskup nikada nije stolovao u Srijemskoj Mitrovici. Kada je došlo do ponovnog odvajanja sada Đakovačke i Srijemske biskupije, određeno je svetom bulom pape **Benedikta XVI.** da novo stalno sjedište Srijemske biskupije bude u Srijemskoj Mitrovici, kao jednom od gradova staroga drevnoga Sirmijuma. Srijemska biskupija vuče svoje korijene iz zajedničke kršćanske baštine upravo iz baze sirmijskih mučenika koji su ostavili snažne i duboke temelje. Tu baštinu svi mi uživamo i nastojimo je živjeti svojim kršćanskim životom. Od 2008. godine biskupija je službeno registrirana u Srijemskoj Mitrovici. Mojim dolaskom prije četiri godine, izravnom odlukom Svetog oca, zatraženo je da se ovdje odmah organizira ordinarijat. Sada smo u fazi priprema svega što je potrebno za gradnju i rekonstrukciju sjedišta biskupa sa svim potrebnim sastavnicama što čini jednu crkvenu instituciju. U proteklom godinama smo u rekonstrukciji katedrale sv. Dimitrija koja je dugi niz godina bila u jednom drugom statusu. Bila je župna crkva. U prošlom stoljeću proglašena je konkatedralom iako je oduvijek trebala biti katedrala, ali u izvjesnim povijesnim momentima nije se vodilo računa o nekim stvarima. Ponovnim osamostaljenjem Srijemske biskupije župna crkva sv. Dimitrija dignuta je na rang katedrale i to je posebno dostojanstvo. Ona je i manja bazilika i nosi isto tu čast i obvezu da je moramo učiniti lijepom i dostojanstvenom u vremenu i po liturgijskim propisima kako se to traži za katedralne crkve. Nadam se da ćemo je kroz dogodno vrijeme obnoviti i u konačnici privesti punoj svrsi za ono što je.

Dolaskom u Srijemsku Mitrovicu ostvarili ste brojne kontakte s predstavnicima pokrajinskih i lokalnih vlasti i institucija. Kako ocjenjujete suradnju s njima?

Srijemska biskupija je dio Katoličke crkve u Srbiji i mi tako i funkcioniramo. Nas je pet biskupa unutar Republike Srbije koji radimo, donosimo odluke i nastojimo učiniti nešto dobro za dobrobit vjernika na ovom prostoru. Pripadamo Međunarodnoj biskupskoj konferenciji, zbog političkih konteksta koji su posljednjih desetljeća na ovim prostorima. Kao biskupi okupljamo se nekoliko puta godišnje i razmatramo određena pitanja, pastoralne aktivnosti te pitanja koja su

važna za naš život i naše poslanje. Indirektno je Srijemska biskupija oslonjena na Đakovačko-osječku nadbiskupiju iz više praktičnih razloga jer smo više od dvjesto pedeset godina bili u zajedničkom sastavu, s jedinstvenim biskupom. Zajednička nam je i baština, od knjižnica, arhiva, te drugih struktura koje jedna biskupija mora imati da bi mogla normalno funkcionirati. Jedna od tih je i crkveni sud, kazneni sud. Kao Srijemska biskupija, zbog naše malenosti, nismo u mogućnosti samostalno se organizirati kao većina biskupija u Srbiji. Moramo se uvijek nasloniti na neke veće crkvene institucije i većinske zajednice. Kao biskup, od samog početka uspostavio sam dosta dobre kontakte s Gradom, gradskom upravom i gradonačelnikom **Branislavom Nedićem**, a isto tako i s pokrajinskim vlastima. Nastojimo rješavati neka naša tekuća pitanja i probleme, ali ne samo to, važno je da nas vlast percipira kao jednu stvarnost koju živimo i pokušavamo predstaviti se da smo tu, da nismo od jučer. Katolička crkva i Srijemska biskupija sigurno je jedna od slijednica najstarijih crkava na ovim prostorima. Nailazimo na pozitivna reagiranja kako Grada Srijemska Mitrovica i aktualne vlasti, isto tako i na pokrajinskoj razini. Pomognu nam riješiti neke naše goruće probleme i pitanja.

Jeste li zadovoljni vidljivošću rada Srijemske biskupije i svih aktivnosti u zajednici?

Pokušao sam staviti dinamizam na pastoralne aktivnosti Srijemske biskupije. Zajedno sa svojim svećenicima pokušavam to činiti s obzirom na datosti koje imamo. Nijedna naša župa nije velika klasična župa u kanonskom smislu riječi, gdje je većinska zajednica katolička, nego smo manjinska zajednica unutar većinske pravoslavne zajednice. Isto tako pokušavamo u određenim okolnostima biti više vidljivi kroz određene portale, časopise i u društvenom životu dati svoj doprinos kako bismo postali vidljiviji, kako bi nas društvene vlasti prepoznale i uvažavale kao čimbenike ovog društva. Svi naši ljudi su građani ovog grada, ove regije i ove države. Želja mi je da se to percipira kao jedna stvarnost i mislim da je to na dobrom tragu, da se ide prema tome i da se to živi.

U planu je izgradnja kompleksa Domus demetrianum, strateškog projekta Vlade Hrvatske. Od kojikog značaja je taj projekt za Srijemsku biskupiju?

Kompleks Domus demetrianum, Dimitrijeva kuća ili zdanje, povezan je s našim nebeskim zaštitnikom sv. Dimitrijem kojeg katolici stoljećima časte na ovim prostorima i prije i nakon turskog razdoblja. Kompleks Demetrianum je kuća u kojoj će biti ordinarijat i druge važne institucije i prostor za život jedne biskupije kao što je knjižnica, arhiv, riznica s pripadajućim dvoranama za okupljanje naših vjernika za razne proslave i vježbanje katedralnih zborova. Izgradnju financira Hrvatska preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Zatražit ćemo pomoć i drugih institucija u Srbiji, jer je to ozbiljan projekt. I na taj način želimo pokazati prisutnost u cijeloj priči. Želja nam je i da se katedrala obnavlja i da bude prvenstveno ne samo za liturgijsku uporabu, nego i povijesni spomenik ovoga kraja i u konačnici ove države. Želja nam je da država to prepozna kao svoju vrijednost koju valja obnoviti i staviti u pravu funkciju.

Godina 2025. je Jubilejska godina u Rimokatoličkoj crkvi. Ovaj jubilej nazvan je i Jubilej nade i naglašava značaj obnove, pomirenja i solidarnosti. Kolika je njena važnost za vjernike?

To su nove prilike, nove mogućnosti i novi pastoralni izazovi kako probuditi vjeru unutar vjernika da iskrenije i otvorenije žive svoju novu nadu, svoj novi život i svoje kršćanske izvore kojima su pripali snagom svoje krsne milosti. U strogom biblijskom kontekstu ono ima nešto drugačiji parametar i to se odnosi na određena materijalna dobra, na nove prilike kako pojedinaca tako i društvene zajednice. Kako smo mi baštinici i jedne i druge knjige, Starog i Novog zavjeta, to je nužno povezano jedno s drugim. Sve se odnosi kako na osobe kao pojedinaca, isto tako i na zajednicu kojoj pripadamo, bilo crkvenu, narodnu, kontinentalnu, da se pokušamo vratiti svojim izvorima, a to je naše kršćanstvo, krštenje, naša pripadnost Isusu i da svoj život učinimo više autentičnijim prema onome što jesmo. Da budemo ista slika Isusa Krista, u vremenu i prilikama koje su nam darovane da ih živimo i da ljudi oko nas prepoznaju stvarnost Isusovog života, autentičnih svjedoka. Kao hodočasnici nade išli smo u Rim sa željom da na tragovima apostola oživimo svoju vjeru i zajedništvo i da od tog blaga sveopćosti Crkve upijemo nešto i idemo prenijeti u stvarnost u kojoj živimo u Srijemskoj biskupiji.

Srijemska biskupija i katedrala sv. Dimitrija otvorene su za sve ljude. Koja bi bila Vaša poruka vjernicima, kako pripadnicima katoličke vjeroispovijesti, tako i svima ostalima koji žive na ovim područjima?

Otvaranjem vrata naše katedrale na simboličan način poslali smo poruku da je ona otvorena, da su vrata otvorena za sve, da se u nju može uvijek ući, moliti, zahvaliti, vidjeti, razgledati, kako iz turističkog segmenta ali prvenstveno iz duhovnog. Da nešto upijemo od tih duhovnih vrijednosti koje su nam naši preci ostavili kao svojevrsnu baštinu. Biskupija je kao institucija po svojoj naravi pozvana na otvorenost. To nastojim zaista živjeti i to je moj prečasnik živio i to su đakovački biskupi činili, dok je bila u jedinstvenom sastavu. Upućeni smo jedni na druge. Ovi ljudi pripadaju konkretnoj stvarnosti, konkretnom gradu i državi i problemi ovih građana su i problemi državne stvarnosti i obrnuto. Mi živimo stvarnost povezanosti i pokušavamo odgovorno pridonijeti dobru i boljitku, kako Grada Srijemska Mitrovica, koju gledamo kao sjedište biskupije, a isto tako i Srijem u svojoj cjelovitosti kao naša biskupijska stvarnost unutar cijele države u kojoj živimo. Dati svoj doprinos koji je nama moguć, koji možemo učiniti i graditi mostove koji su neophodni za život, za budućnost. To je obveza koja proizlazi i unutar naših obitelji, koja se prelijeva na širu zajednicu pa i na čitavo društvo. Samo povezivanje može nas dovesti na pravi put, na Isusov put i na njegovu temeljnu zadaću koju nam je dao i poziv ili oporuku. Da svi budemo jedno, pogotovo povezani sa Srpskom pravoslavnom crkvom na ovim prostorima. Vidim našu budućnost, odnosno naše zajedništvo i našu jedinstvenu strategiju, a to je dobro svih vjernika koji žive na ovim prostorima.

S. D.

Mr. spec. Dijana Kopunović Torma, gestalt psihoterapeut

Mentalno zdravlje se gradi kroz male, ali dosljedne svakodnevne navike

Mentalno zdravlje mora biti tretirano jednako ozbiljno kao i fizičko zdravlje, jer bez njega nema ni produktivnog društva ni zdravih obitelji. Iako se posljednjih godina bilježi napredak u dostupnosti psihološke podrške, mnogi i dalje odgađaju traženje pomoći zbog straha od osude okoline. To pokazuje da je destigmatizacija ključna – psihološka podrška nije znak slabosti, već odgovoran korak k očuvanju zdravlja

Intervju vodila: Ivana Petrekanić Sič

U vremenu ubrzanog života, ekonomske nesigurnosti i neprekidnih društvenih tenzija čini se da su mentalni tereti koje ljudi nose postali teži nego ikada. Iako se o psihološkim poteškoćama govori više nego ranije, mnogi i dalje o njima šute, potiskuju ih ili se ustručavaju potražiti pomoć. Srbija, kao i veliki dio regije, suočava se s rastućim izazovima u području mentalnog zdravlja – od sve češće anksioznosti i depresije, do stresa i iscrpljenosti koji postaju svakodnevica.

O tome gdje se danas nalazi mentalno zdravlje stanovnika Srbije, zbog čega se ljudi najčešće javljaju stručnjacima, koje prepreke ih koče te na koje načine svatko od nas može napraviti korak k unutrašnjem miru i boljem razumijevanju sebe, u intervjuu za naš tjednik govori magistra psiholoških nauka, specijalistica razvojne psihologije i psihopatologije, gestalt psihoterapeut **Dijana Ko-**

punović Torma, ujedno i predavačica na Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje odgojitelja u Kikindi.

► **Što sve utječe na mentalno zdravlje ljudi i kako ocjenjujete današnje stanje mentalnog zdravlja stanovnika Srbije?**

Mentalno zdravlje u Srbiji postaje sve važnija tema, ali i dalje nosi snažan teret stigme. Iako se stigma oko traženja psihološke pomoći postupno smanjuje, i dalje je prisutna i predstavlja prepreku blagovremenom traženju stručne podrške. Nedostatak sistematske i lako dostupne psihološke podrške dodatno komplicira situaciju. Sve zajedno ukazuje da je mentalno zdravlje sta-

novništva tema kojoj je potrebno posvetiti ozbiljnu društvenu pažnju. Na mentalno zdravlje ljudi istovremeno utječu osobni životni izazovi ali i širi društveni trendovi, a suvremena istraživanja pokazuju da se ta dva nivoa međusobno prepliću i pojačavaju. Osobni stresori poput financijske nesigurnosti, obiteljskih konflikata, bolesti ili gubitka posla direktno povećavaju rizik od anksioznosti, depresije i kroničnog stresa. Istovremeno, društveni pritisci kao što su ekonomska nestabilnost, politička neizvjesnost, ali i globalne krize kao što je bila prije nekoliko godina pandemija, ili društvena previranja koja su naša svakodnevica, ostavljaju snažan trag na emocionalno stanje stanovništva. Moderni način života utječe na mentalno zdravlje i kroz tehnologiju i digitalizaciju, koje jesu olakšale komunikaciju, ali su istovremeno donijele stalnu dostupnost, preplavljenost informacijama i osjećaj pritiska da se uvijek bude »uključen« i »u tijeku«. Društvene mreže dodatno utječu na emocionalno stanje, jer potiču socijalnu usporedbu, osjećaj nedovoljnosti i stalnu potrebu za potvrdom, što naročito pogađa mlade. Prekomjerna izloženost negativnim vijestima i kriznim sadržajima doprinosi tzv. informativnom stresu, koji pojačava osjećaj nesigurnosti i straha. Primjetan je i porast depresivnih stanja, osobito kod mladih koji se suočavaju s pritiscima vezanim za obrazovanje, zapošljavanje i socijalnu stabilnost. Na mentalno zdravlje utječu i obiteljski odnosi, kvaliteta socijalne podrške i stabilnost svakodnevnih rutina. Faktori kao što su usamljenost, nedostatak vremena za odmor, preopterećenost poslom i balansiranje različitih obveza uveliko doprinose psihičkoj iscrpljenosti. Veliku ulogu imaju i uvjeti života pogotovo u urbanim sredinama, uključujući brzi tempo, gužve i često otuđenost jedni od drugih.

► Koji su najčešći psihološki problemi s kojima se ljudi javljaju stručnjacima?

Najčešći problemi zbog kojih se ljudi javljaju stručnjacima su anksiozni poremećaji koji uključuju kroničnu brigu, napetost, panične napade i socijalnu anksioznost. Potom, tu su depresivna stanja praćena sniženim raspoloženjem, gubitkom motivacije i osjećajem emocionalne iscrpljenosti. Veoma čest razlog javljanja stručnjacima je i kronični stres, kao i sindrom sagorijevanja, koji se najviše javlja kod preopterećenih osoba i onih pod dugotrajnim profesionalnim pritiscima. Ljudi također traže pomoć zbog problema sa samopouzdanjem, teškoća u prevladavanju osjećaja nesigurnosti i negativne slike o sebi. U značajnom broju slučajeva građani se javljaju zbog obiteljskih i partnerskih problema, narušenih odnosa i konflikata koji utječu na svakodnevno funkcioniranje. Sve više se prijavljuju i poteškoće u regulaciji emocija, uključujući nagle promjene raspoloženja i teškoće u kontroliranju bijesa. Česti su i psihosomatski simptomi, poput glavobolja, nesanice, umora i bolova bez medicinskog objašnjenja, koji nastaju kao odgovor organizma na dugotrajni stres. Posebno zabrinjava porast problema među mladima i adolescentima, koji se suočavaju s pritiscima u školi, osjećajem izoliranosti i nestabilnošću

identiteta. Iako se posljednjih godina bilježi napredak u dostupnosti psihološke podrške, mnogi i dalje odgađaju traženje pomoći zbog straha od osude okoline. To pokazuje da je destigmatizacija ključna – psihološka podrška nije znak slabosti, već odgovoran korak k očuvanju zdravlja. Naš zadatak kao stručnjaka jeste da osnažimo ljude da razviju otpornost, pronađu zdrave načine suočavanja sa stresom i izgrade kvalitetnije odnose. Mentalno zdravlje mora biti tretirano jednako ozbiljno kao i fizičko zdravlje, jer bez njega nema ni produktivnog društva ni zdravih obitelji.

► Može li se reći da je stres postao do te mjere »normalno« stanje da se više gotovo ni ne prepozna je kao problem?

Danas zaista možemo reći da je stres postao toliko uobičajen da ga mnogi više ni ne prepoznaju kao problem, već kao »normalan« dio svakodnevice. Ljudi su navikli na ubrzan tempo života, stalne obveze i pritiske, pa često potcjenjuju vlastite reakcije na opterećenje. Kronični umor, napetost, nesanica ili teškoće u koncentraciji sve se češće doživljavaju kao nešto što »tako mora«, a ne kao znak da je organizam pod dugotrajnim stresom. Normalizacija stresa dovodi do toga da se simptomi ignoriraju, guraju u stranu ili tumače kao prolazne tegobe. Problem je što takav pristup dovodi do ozbiljnih posljedica – dugoročni stres direktno je povezan s anksioznošću, depresijom, sagorijevanjem i različitim psihosomatskim tegobama. U profesionalnom okruženju posebno je izražena kultura preopterećenosti, gdje se očekuje stalna dostupnost, što dodatno pojačava osjećaj pritiska. Mnogi ljudi su izgubili kontakt s onim kako izgleda »zdravo funkcioniranje«, jer godinama žive u stanju povišene napetosti. Zbog toga je važno naglasiti da stres, iako čest, ne smije biti prihvaćen kao trajno i neizbježno stanje. Prepoznavanje simptoma na vrijeme, uspostavljanje zdravih granica i traženje stručne pomoći ključni su koraci u zaštiti mentalnog zdravlja. Normalizacija stresa ne znači da je on bezopasan, naprotiv, znači da često ostaje neprepoznat i neliječen, što ga čini još opasnijim.

► Koje su najčešće prepreke zbog kojih se odgađa savjetovanje sa stručnjakom?

Još u davna antička vremena poznati filozof Seneka govorio je da čovjeku više patnje zadaju njegove misli nego njegov stvarni život. Već tada je bila prepoznata važnost mentalnog zdravlja ljudi. Međutim, što se tiče rada na njegovom njegovanju i unaprjeđenju, baš se ne možemo mnogo pohvaliti da smo napredovali. U našoj zemlji i dalje postoje određene predrasude kada je riječ o odlasku kod psihologa. Mnogi ljudi smatraju da je traženje stručne pomoći znak slabosti, što je pogrešno. Često se javlja strah od stigmatizacije u društvu, posebno u manjim sredinama. Jedna od prepreka je i uvjerenje da se psihologu obraćaju samo osobe s »teškim problemima«. Nerijetko se ljudi oslanjaju na obitelj i prijatelje, umjesto da potraže stručnu podršku. Prisutan je i nedostatak informacija o tome što psihološko savjetovanje zapravo podrazumijeva. Financijski aspekt može biti značajna

barijera, jer nisu svi tretmani dostupni besplatno. Postoji i otpor prema otvaranju intimnih tema pred nepoznatom osobom. Kod nekih ljudi prisutan je strah da će biti pogrešno shvaćeni ili osuđeni. Generacijske razlike igraju ulogu – starije generacije češće imaju negativne stavove. Mediji ponekad doprinose stereotipima, prikazujući psihološku pomoć kao krajnju mjeru. Nedostatak vreme-

na i ubrzan način života također odgađaju odlazak kod stručnjaka. Važna prepreka je i niska svijest o značaju mentalnog zdravlja. Kao stručnjaci, naglašavamo da je odlazak kod psihologa znak brige o sebi, a ne slabosti. Razbijanjem ovih zabluda kroz edukaciju i medijske kampanje ljudi mogu shvatiti da je psihološka pomoć jednako važna kao i briga o fizičkom zdravlju.

► Imaju li mlađe generacije više svijesti o mentalnom zdravlju?

Mlađe generacije pokazuju veću svijest o važnosti mentalnog zdravlja. Oni su odrasli u vremenu kada se o psihološkoj podršci govori otvorenije i dostupnije. Društvene mreže i digitalni mediji doprinose širenju informacija i razbijanju stigme. U školama i na fakultetima sve je više programa koji promoviraju mentalnu higijenu. UNICEF i više ministarstava pokrenuli su programe za jačanje sistema podrške mladima, uključujući škole i zajednice i to daje određene pozitivne rezultate. Mladi otvorenije dijele svoja iskustva i traže podršku. Za njih je odlazak kod psihologa znak odgovornosti, a ne slabosti. U usporedbi sa starijima manje se boje osude okoline. Važnu ulogu ima i globalni trend normalizacije razgovora o mentalnom zdravlju. Mladi su svjesni da stres, anksioznost i depresija nisu tabu teme. Oni češće prepoznaju simptome i reagiraju na vrijeme. Kultura samopomoći i brige o sebi postaje dio njihovog identiteta. Međutim, i dalje postoje prepreke poput financijske dostupnosti usluga. Važno je da društvo podrži ovu promjenu kroz edukaciju i dostupne resurse.

► Jesu li i koliko roditelji, u današnjim uvjetima ubrzanog života, u mogućnosti prepoznati mentalne teškoće kod svoje djece?

Roditelji u svakodnevnom tempu života često ne primijete rane znakove koji ukazuju na mentalne teškoće kod djece. Najčešće se zanemaruju promjene u raspoloženju kao što je nagla razdražljivost ili povlačenje u sebe. Također, gubitak interesa za aktivnosti koje su ranije donosile radost može biti važan signal. Problemi sa spavanjem, bilo da dijete teško zaspi ili se često budi, često se pripisuju »fazama«, a zapravo mogu ukazivati na dublje poteškoće. Promjene u apetitu, bilo smanjenje ili pretjerano povećanje, roditelji nerijetko povezuju s fizičkim razvojem, a zanemaruju emocionalnu pozadinu. Izolacija od vršnjaka ili odbijanje druženja još je jedan znak koji se često previdi. Pad koncentracije i nagle oscilacije u školskom uspjehu roditelji ponekad tumače kao lijenost, a zapravo mogu biti posljedica emocionalnih problema. Pretjerana osjetljivost na kritiku ili naglašeni osjećaj krivice također su signali koji se lako zanemare. Ključno je da roditelji obrate pažnju na ove suptilne promjene i da ih ne otpisuju kao prolazne faze, jer upravo rano prepoznavanje može spriječiti ozbiljnije posljedice. Roditelji koji održavaju redovan i iskren razgovor s djecom lakše mogu uočiti odstupanja. Uloga škole i nastavnika također je važna, jer oni često prvi primijete promjene. Ubrzano tempo života ne smije biti izgovor za zanemarivanje emocionalnih potreba djece. Znači, da sumiramo, roditelji imaju kapacitet da prepoznaju teškoće, ali im je

potrebna edukacija, podrška i više vremena za kvalitetnu komunikaciju.

► **Pred nama su božićni blagdani i novogodišnji praznici za koje se, među ostalim, vezuje i predblagdanska depresija. Što joj je uzrok i kako je prevladati?**

Pretpraznična depresija je pojava koja se javlja uoči božićnih i novogodišnjih praznika. Uzroci su višestruki – od nerealnih očekivanja i pritiska da praznici moraju izgledati savršeno, preko financijskih opterećenja zbog darova i proslava, pa sve do osjećaja usamljenosti ili gubitka bliskih osoba. Kraj godine često donosi i samorefleksiju, usporedbu s drugima i osjećaj da nismo postigli dovoljno, što dodatno pojačava tugu. Prevladavanje pretpraznične depresije podrazumijeva realno planiranje i smanjenje

Iz profesionalne biografije Dijane Kopunović Torma treba istaknuti 31 godinu radnog iskustva u Predškolskoj ustanovi *Naša radost* u Subotici. Autorica je i realizatorica brojnih akreditiranih seminara na temu inkluzivnog programa, rada s obiteljima i djecom. Autorica je brojnih radova prezentiranih na međunarodnim i regionalnim znanstveno-stručnim skupovima i objavljenih u monografijama i zbornicima radova. Sudjelovala je u više projekata od nacionalnog značaja u organizaciji Ministarstva prosvete Srbije. Dobitnica je prestižnih nagrada koje dodjeljuje Društvo psihologa Srbije – Priznanja za popularizaciju psihološke struke *Živorad Žiža Vasić* i Društvenog priznanja Društva psihologa Srbije. Doktorandica je na III. godini doktorskih studija na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, grupa psihologija.

očekivanja, njegovanje zdravih navika poput redovnog sna, umjerene ishrane i fizičke aktivnosti, kao i otvorene razgovore s obitelji, prijateljima ili stručnjacima. Važno je odvojiti vrijeme za sebe, pronaći male rituale koji donose mir i radost, podsjetiti se da praznici nisu natjecanje u savršenstvu, već prilika za povezivanje i zahvalnost. Ako osjećaji tuge postanu intenzivni i dugotrajni, preporučljivo je potražiti stručnu pomoć. Kada se o ovome govori otvoreno, praznici mogu postati vrijeme povezivanja i unutrašnjeg mira, a ne dodatnog tereta.

► **Kako prepoznati pravi trenutak kada bi netko trebao potražiti profesionalnu podršku?**

Pravi trenutak za traženje profesionalne podrške nastupa onda kada emocionalne teškoće počnu značajno

utjecati na svakodnevni život. Ako osoba primijeti da tuga, anksioznost ili stres traju duže vrijeme i ne jenjavaju, to je važan signal. Kada problemi počnu ometati radne obveze, školski uspjeh ili odnose s obitelji i prijateljima, stručna pomoć postaje nužna. Također, ako se javljaju promjene u spavanju, apetitu ili koncentraciji koje traju tjednima, to ne treba ignorirati. Posebno je važno reagirati kada osoba osjeti da gubi kontrolu nad svojim emocijama ili ponašanjem. Profesionalna podrška je potrebna i u situacijama kada se osoba povlači iz društva, gubi interes za aktivnosti koje su joj ranije donosile radost ili osjeća stalni umor i bezvoljnost. Ključni pokazatelj je osjećaj da se problemi ne mogu riješiti samostalno, usprkos pokušajima. Što se ranije potraži pomoć, veće su šanse za brži oporavak i prevenciju ozbiljnijih posljedica.

► **Što bi po Vašem mišljenju bio najvažniji korak k unaprjeđenju mentalnog zdravlja na nivou društva?**

Najvažniji korak k unaprjeđenju mentalnog zdravlja na nivou društva jeste sistemska destigmatizacija – stvaranje okruženja u kojem je razgovor o psihološkim teškoćama jednako prirodan kao i razgovor o fizičkom zdravlju. To znači da mediji, obrazovne institucije i zdravstveni sistem moraju zajednički raditi na edukaciji građana, razbijanju mitova i pružanju točnih informacija. Kada ljudi shvate da traženje stručne pomoći nije znak slabosti, već odgovornosti, tada se otvara prostor za pravovremenu intervenciju i prevenciju. Uz destigmatizaciju, ključno je osigurati dostupnost usluga – od školskih psihologa do centara za mentalno zdravlje u lokalnim zajednicama. Samo kombinacijom edukacije, otvorenog dijaloga i dostupne podrške možemo stvoriti društvo u kojem se mentalno zdravlje njeguje jednako kao i fizičko.

► **Koji bi bio Vaš savjet za očuvanje psihičkog stanja, odnosno kako biti mentalno zdrav u današnjem vremenu?**

Očuvanje psihičkog stanja u vremenu ubrzanog života zahtijeva svjesnu brigu o sebi i svojim granicama. Prvi korak je realno planiranje obveza i izbjegavanje preopterećenja. Važno je naučiti reći »ne« kada su zahtjevi okoline preveliki. Redovan san je temelj mentalnog zdravlja i ne smije se zanemariti. Fizička aktivnost, makar i kratka šetnja, značajno doprinosi emocionalnoj stabilnosti. Uravnotežena ishrana pomaže tijelu i umu da se nose sa stresom. Otvorena komunikacija s obitelji i prijateljima smanjuje osjećaj izolacije. Vrijeme za odmor i hobbije nije luksuz, već nužnost za očuvanje ravnoteže. Tehnike opuštanja poput meditacije ili disanja mogu biti snažan alat protiv stresa. Važno je ograničiti prekomjernu upotrebu tehnologije i društvenih mreža. Samorefleksija i vođenje dnevnika pomažu u prepoznavanju unutrašnjih potreba. Traženje stručne pomoći treba shvatiti kao znak odgovornosti, a ne slabosti. Podrška zajednice i radnog okruženja igra ključnu ulogu u prevenciji sagorijevanja. Mentalno zdravlje se gradi kroz male, ali dosljedne svakodnevne navike. Najvažnije je prihvatiti da briga o sebi nije sebičnost, već preduvjet da budemo stabilni i podrška drugima.

Ivan Golubović, glazbenik, tekstopisac i poljoprivrednik

Na srcu žice napukle

»Izuzetno je važno kome ćete povjeriti izvedbu, tj. tko bi je mogao iznijeti na najbolji mogući način. Isto je i s tamburašima. Morate imati na umu da iza svake tambure stoji čovjek s dušom koji razmišlja dok izvodi vaše djelo«, kaže Ivan Golubović

Ivan Golubović rođen je u Srijemskim Karlovcima 1969. godine, tamo je živio i odrastao, a onda su došle nesretne devedesete i prekinule svaku priču, želju, snove. Danas živi, radi, piše i stvara u Bjelovaru, ali vezu s rodnim krajem nikada nije prekinuo. Zapravo, zahvaljujući glazbi, veze s Vojvodinom samo se proširuju i nadograđuju.

Između Srijemskih Karlovaca i Bjelovara

»Potječem iz stare vinogradarske obitelji koja je, uz vino, njegovala i glazbu. Moj djed **Stjepan** svirao je violinu, a otac **Željko** harmoniku pa sam od najranije dobi bio okružen ozračjem koje će me kasnije obilježiti. Moje djetinjstvo bilo je sretno i bezbrižno. Upijao sam sve ono što me okružuje i već tada se zanimao za tradicijske običaje zapisujući neke kratke priče i pjesme. Moj prvi doticaj s glazbom došao je dosta kasnije kada sam za jedan Uskrs od tate dobio prvu gitaru. Interes za sviranjem pojavio se tek negdje u petom-šestom razredu osnovne škole kada sam svladao osnove. Ispočetka sam se više posvećivao pisanju poezije kroz razne sekcije. Prva autorska pjesma koju sam uglazbio bila je jedna duhovna pjesma koju sam izvodio u crkvenom zboru i danas mogu reći da su to bili počeci mog stvaralaštva«, priča nam Ivan.

Nakon osnovne škole završio je srednju Poljoprivrednu školu na smjeru veterinarski tehničar u Futogu, no glazba je ipak prevladala.

»U Novom Sadu sam imao prilike slušati sve vrste glazbe, pa se tako javio i interes za tambu-

ru. Išao sam na sate tambure kod prof. **Zvonimira Prosenika** u Karlovcima. Svirao sam i skladao razne pjesme i bio član nekoliko bendova, što zabavnih, što tamburaških. Imao planove, snove... A onda je došao rat i u studenome 1991. godine, sa svojih 22 otišao sam sa starijim bratom **Stjepanom**, koji je dobio ime po djedu, u Italiju. Obiteljsku kuću zamijenili smo 1993. godine i nastanili se u Bjelovaru«, priča sa sjetom Golubović.

Novi život i novi stihovi

Život ide dalje, a čovjek se prilagođava kako zna i može. Svoje mjesto Ivan je pronašao i u Bjelovaru, a i ovoga puta glazba je povezala ljude sličnih sudbina.

»Nakon zamjene kuće i dolaska u Bjelovar javila se potreba za osnivanjem orkestra koji je bio sastavljen od nas došljaka iz Vojvodine, a koji je svirao i njegovao starogradsku glazbu. Tako sam sudjelovao u osnivanju orkestra *Graničari stari* koji je djelovao šest godina i kojega su činili doseljenici, Hrvati iz Srijemskih Karlovaca, Rume i Nikinaca. Skupa s profesorom glazbe **Žalcem** iz Nikinaca (Srijem) u bendu sam radio na stvaranju pjesama. Nastupili smo i na *Brodfestu* krajem devedesetih, te na Festivalu *Zlatne žice Slavonije* 2001. godine s pjesmom *Dunave moj* za koju sam napisao tekst. Kroz relativno kratku sviračku karijeru upoznao sam mnoga eminentna imena tamburaške glazbe u Hrvatskoj, pa se tako rodila i suradnja s *Najboljim hrvatskim tamburašima*. Oni su na *Požegi* 2003., izveli pjesmu *Moja jedina* i tu je počelo moje plodno razdoblje. Nisam sebe zamišljao kao autora – mislio sam biti tamburaš. Moj bend se raspao i još sam neko vrijeme svirao kao

zamjena nekim ansamblima. Sve sam se više interesirao za komponiranje jer su mi tekstovi ipak bili jača strana. Moja prva samostalna autorska pjesma bila je *Srijemč-ka čežnja* koja je snimljena tek nakon 20 godina, a izveo ju je **Stanko Šarić**, s kojim sam nastavio suradnju do danas. Dugo mi je trebalo da promijenim tematiku svojih pjesama jer je nostalgija za rodnim krajem bila prevelika«, kaže Golubović.

Skladanje je nastavilo donositi plodove. Album Stanka Šarića pod nazivom *Treba znati* nagrađen je glazbenom nagradom *Porin* kao najbolji album tamburaške glazbe 2022., a tri pjesme na albumu potpisuje upravo Golubović.

Suradnje na radost i ponos

Iako autor brojnih tekstova, pa i glazbe, i mnogi ga ljudi baš po tome znaju, Ivan ne živi od glazbe.

»Vodi me ona stara: *Bolje biti dobar amater, nego loš profesionalac.*«

Danas ima svoj OPG u Bjelovaru i bavi se plasteničkom proizvodnjom, i ima malu plantažu malina. U tome mu pomažu supruga **Alenka** i kćer **Nikolina**, studentica, »vjerni dokaz da vrijeme brzo prolazi«, kako kaže. Osim brojnih obveza koje ima, svoje vrijeme posvećuje i Zajednici protjeranih Hrvata Srijema, Bačke i Banata čiji je član.

»Moja aktivnost je uglavnom, osim sudjelovanja na sjednicama, usmjerena na sektor kulture što podrazumijeva pomoć u organizaciji manifestacija koje dolaze iz rodnog kraja: predstave, folklor, tamburaški sastavi i drugo. Raduje me što mogu biti koristan našoj Zajednici iako je ona na razini zavičajnog kluba. Bitno je imati taj osjećaj pripadnosti i povezanosti. Tako se na prošlogodišnjem *Prelu u Zagrebu* rodila ideja da se nova tamburaška glazba s naših prostora predstavi na nekom od hr-

vatskih tamburaških festivala. U tu priču došla je pjesma *Ne budi me* koju je ove godine izvela **Marija Kovač**, i to na najpoznatijem festivalu u Hrvatskoj *Zlatne žice Slavonije 2025*. Drago mi je da je to uspjelo. U planu je postaviti taj most, ali bih bio još zadovoljniji da se priključe i drugi čuvari tambure iz Vojvodine. To puno znači za samopouzdanje nas u Hrvatskoj, a i vas u Vojvodini. Sura-

đujem i s *Festivalom bunjevački pisama* i moram reći kako sam iznimno ponosan što sam autor teksta i glazbe za pjesmu *Čudno vreme* koju je na 21. *Festivalu bunjevački pisama* izveo Stanko Šarić. Aranžman je za tu pjesmu napravio **Pere Istvančić**, a pjesma je osvojila prvu nagradu stručnog žirija. I ove godine moju pjesmu *Divojka sa sjevera* izvela je **Lidija Ivković**. Odlično je što se sve više izvođača iz Hrvatske odlučuje nastupiti i na tom festivalu. To znači da su se naše želje počele ostvarivati«, kaže Golubović.

Vjerni autentičnom zvuku

Pjesme koje Golubović piše nastaju, kako je rekao, sponta-

Tamburaški sastav *Graničari stari*

no, onako iz duše. Ali, nije dovoljno da se napiše tekst, pa i glazba, bitno je i kako ju iznijeti i kako doprijeti do slušatelja.

»Ja sam jedan od onih koji ne piše puno pjesama, ali čvrsto stojim iza svega što napravim i posvećujem se svakoj pjesmi do kraja. Napisao sam do sada 50-ak pjesama, ali samo najbolje su našle put do objavljivanja. Na stranicama ZAMP-a (Službe zaštite autorskih muzičkih prava) pri Hrvatskom društvu skladatelja službeno je 14 pjesama. Trenutno radim na pjesmama za album mladog i perspektivnog solista, Iločana **Josipa Pa-**

ulića, a u planu su i druge suradnje. Izuzetno je važno kome ćete povjeriti izvedbu, tj. tko bi je mogao iznijeti na najbolji mogući način. Isto je i s tamburašima. Morate imati na umu da iza svake tambure stoji čovjek s dušom koji razmišlja dok izvodi vaše djelo. Nemam ništa protiv modernizacije tambure ako postoji mjera. Danas je tamburaških malih sastava sve više, a autora s kvalitetnim pjesmama sve manje. Nisam za to da tamburaši stanu pored ritam mašine kao pajaci noseći tamburu kao ukras. Diskografija traži štancanje pjesama kao na traci i tu se gubi kvaliteta. Isto je i s gažama. Ako nemate širok spek-

tar repertoara, male su šanse da vas netko angažira. To je jedan od razloga zašto tamburaši bježe u druge žanrove i to je razumljivo. Medijska zastupljenost još uvijek nije na onoj razini koju ta vrsta glazbe zaslužuje, ali pomaci postoje. Za nas je važno da ostanemo svoji i vjerni zvuku po kojem smo prepoznatljivi ovdje u Hrvatskoj i za budućnost nemamo problema. Danas kad pogledam, tamburaški lobi u Hrvatskoj je vrlo jak i pravo je čudo uspjeti otvoriti prozor, a kamoli ući na vrata. Ali nije i nemoguće, što smo i dokazali predanim kvalitetnim radom. Jedan od dokaza je i *Ljetni tamburaški kamp* u Pleternici gdje redovito predaju pedagozi **Mira** i **Vojislav Temunović** iz Subotice. Sve to ide u nekom dobrom smjeru. Trudim se napraviti dobre pjesme i tako dati svoj doprinos tamburaškoj priči«, kaže Golubović.

U rodne Srijemske Karlovce Ivan dolazi povremeno, no sve mu je teže oko srca.

»U Petrovaradinu mi živi sestra **Nevenka** pa preko nje imam informacije o svemu tome što se događa u rodnom kraju. Rado obilazim i širu rodbinu u Vojvodini. To mi je način da iz prve ruke saznam što ima novo u rodnome kraju koji sve manje liči na onaj iz kojeg sam otišao. Svaki moj odlazak u rodni kraj samo potvrđuje činjenicu da sam sve više stranac na svojoj djedovini. Pomirio sam se i s činjenicom da sam na neki način stranac i u svojoj Domovini. Takva je sudbina. Valjda. Otud i inspiracija da kroz pjesme progovorim o tim svojim osjećajima i razmišljanjima. Onako iskreno, iz duše. Koliko uspijevam u tome neka ocijeni publika koja je i najrelevantnija, jer najveća nagrada jednom autoru je kada publika prihvati njegove pjesme«, kaže Golubović.

Na kraju ove životne priče još je jasnija *Srijemačka čežnja* protkana pjesmom, kao i stih našeg sugovornika *Na srcu žice napukle* koji možda i najbolje opisuje sve one koji su morali otići.

Ž. V.

Dijete po izboru duše

I mam prijatelja čije poruke primam sa strepnjom jer njihov sadržaj u posljednje vrijeme uglavnom počinje riječima da se netko »ispisao iz živih«. Posljednji u tom nizu bio je Robert G. Tilly, za kojega mi prijatelj kaže da je umro 2. prosinca u domu negdje kod Zrenjanina.

»Ne poseduje (gotovo) ništa vredno (pomena). Tek trakački bicikl i raštimovan klavir, štafelaj i kist, kao ostavštinu od pokojnog dede, krojača i slikara amatera«, zapisao je 2008., među ostalim, o sebi Robert G. Tilly u *Električnim snoviđenjima*, kako je naslovio *Antologiju rock poezije* u koju je sabrao prijevode (na srpski) stotinjak autora i bendova, od *Alliman brothers banda* do *Stevia Wondera*. Od toga doba prošlo je sedamnaest godina i moguće da je Tilly ostao i bez onoga što je u knjizi naveo kao djedovu ostavštinu, jer ga je Grad ostavio da šeta po njegovim marginama. Umjesto s apanažom dostojnom čovjeka koji ju je nesumnjivo zaslužio, za koricu kruha borio se i kao radnik *Čistoće i zelenila* po ugovoru, skupljajući lišće i otpatke po subotičkim pločnicima i parkovima. Ali, znali su to svi osim onih koji su odlučivali o sudbinama: Tilly jednostavno nije bio za takav posao. Njegov duh, i kada ništa nije radio, bio je mnogo više i od uzletjelog balona na najjačem vjetru. A kako i ne bi kada je za sebe napisao da u krvi ima hrvatske, germanske, galske, mađarske i židovske gene koji su ga i za života vodili u SAD, sjevernu Afriku, Maleziju, Švedsku, Nizozemsku i dalje diljem zapadne i središnje Europe.

Za sebe je tvrdio da je kozmopolit lijeve i anarhističke provenijencije, da je netolerantan i da voli izigravati suprotno(g). A nije morao, jer smo to i bez njegovih pismena o sebi znali. Znali smo i više: da ga je duša trajno zarobila u liku djeteta kao i da su godine u njegovom slučaju tek nebitna biološka kategorija. Ta duša – rođena 24. lipnja 1959. u Kruščiću – ma koliko ozbiljno radila, uvijek je srcu davala prednost nad razumom i zbog toga je nerijetko tek od rijetkih bila shvaćena i doživljena kao osoba koja samo na taj način može živjeti u svom prirodnom svijetu. A taj svijet bio je ispunjen prije svega glazbom – rockom, bluesom, jazzom ili klasikom, svejedno – ali i slikanjem, čitanjem, pa naknadno i pisanjem.

Da, znali smo i da piše. Čitali smo ga u *Rukoveti*, osječkoj *Reviji*; objavljivao je poeziju i prozu i u subotičkoj *Minervi*, kruševačkoj *Bagdali*, novosadskom *Prometeju*, kanjiškom *Orbisu* ili pak u beogradskoj *Narodnoj knjizi*. Ma... činilo se da znamo sve. A opet, rijetki će znati da je kratke priče *La poesie sonc but the rock* na engleskom objavio još 1976. kao sedamnaestogodišnjak u švedskom *Köpinu*, i to kao svoj književni prvijenac. Još će ih manje znati ne samo to da je, zahvaljujući prijevodima s engleskog, ovdašnje čitateljstvo u zbirci *Zvuci s obale rijeke Mursey* upoznao s posve novom, kod nas do tada nezabilježnom, antologijom poezije liverpulških pjesnika, kao što

će ih isto toliko znati da je za prijevod, opet do tada kod nas nepoznatih, *Irskih bajki* 1999. dobio gradsku nagradu u području kulture Dr. Ferenc Bodrogyvári. Jer, njegovi prijevodi sve su drugo do li pukog preslikavanja s jednoga na drugi jezik. I izbor onoga čega se laćao, a napose stil, otkrivali su da iza toga stoje temelji i Nenada Brixyja i *Stripoteke* koje je uporabom lokalizama, arhaizama i idioma obogaćivao do remek-djela osebnog žargona koje se, kada se počne čitati, ne ispušta iz ruku. Tko ne vjeruje, neka potraži navedene naslove ili pak neka se upozna s *Letećim Vučidolom* ili pak s *Uzvišenim humorom blaženih monaha pustinja*.

FOTO: subotica.com

Subotičane, čak i one koji ga nisu osobno poznavali, na svoj je način preko lokalne televizije upoznavao s onim što je svakodnevno živio: rockom i bluesom, a njegove knjige *Veliki stilisti bluesa* ili pak *Električna snoviđenja* jednostavna su Početnica za neupućene u tekst, melodiju i ritam ovih glazbenih pravaca. Za život je (onaj od nekoliko dana), i u vremenima kada nije morao skupljati lišće, zarađivao sviranjem u kafićima i pubovima. Rocka i bluesa, naravno. Kao pupčanom vrpcom u pričama o glazbi, uz kriglu i cigarete, nadovezivale su se i one o filmu i stripu, *Montyju Pythonu* i *Alanu Fordu* poglavito, čiji je fan oduvijek bio.

Od pokretne imovine na onaj svijet od utorka ponio je, kako je zapisao, »samo loš krvotok, uspomene svih uzrasta, rasa, boja, oblika, veroispovesti i karaktera«, a od nepokretne tek »buljuk elektrificiranih snova, raznoraznih raspoloženja i namera«. A u tom vrtlogu podataka i uspomenu da je nekoliko godina bio i novinar *Hrvatske riječi*, a prije toga – kroz *Imenik rocka* – i suradnik subotičkog dvotjednika *Žig*.

Zlato Romić

U Boki predstavljena knjiga *Zapisi Stevana Ilijevića iz Boke*

Svjedočanstvo jednog vremena za generacije koje dolaze

»Stevan Ilijević, koji je preminuo 1982. godine, ostavio je značajan zapis koji, osim etnološke, ima i jezičnu vrijednost jer je pisana jezikom kojim gotovo više nitko ne govori od banatskih Hrvata, a to je kajkavsko narječje. Za sve Hrvate u Srbiji Zapisi Stevana Ilijevića imaju nevjerojatnu vrijednost s obzirom na to da je danas ostalo malo potomaka ljudi koji su naselili Boku«

U maloj, ali povijesno izuzetno zanimljivoj zajednici Hrvata u Boki, očuvanje kulturne memorije postaje sve dragocjenije. Upravo zato novo izdanje Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – knjiga *Zapisi Stevana Ilijevića iz Boke* – predstavlja važan događaj za lokalnu zajednicu, ali i za istraživače koji se bave poviješću, jezikom i identitetom vojvođanskih Hrvata. Na predstavljanju knjige, održanom 1. prosinca u dvorani crkvene općine u Boki, okupili su se mještani, znanstvenici i kulturni djelatnici kako bi zajedno posvjedočili vrijednosti rukopisa koji oživljava glas prošlosti jednog mjesta, jed-

nog čovjeka i jednog gotovo nestalog govora. Ovo izdanje, treće u kratkom razdoblju koje tematizira Hrvate u Boki, pruža rijedak uvid u obiteljsku i društvenu povijest, narodne običaje i jezikoslovnu posebnost bokanjskih Hrvata, potvrđujući da je i najmanja zajednica čuvar velikih priča.

Neprocjenjiva vrijednost

Knjigu su priredili **Ljubiša Večanski** i dr. sc. **Ivana Olujić**. Na skoro 90 stranica teksta knjiga donosi sjećanje **Stevana Ilijevića**, pružajući uvid ne samo u njegovu obiteljsku povijest, već i u običaje Hrvata u Boki, kulturne događaje, priče o ljudima. Posebna vrijednost je što su sjećanja Stevana Ilijevića zapisana na lokalnom kajkavskom govoru iz Boke.

»Prikupljajući materijal za knjigu *Boka u Banatu* našao sam zapise Stevana Ilijevića i želja mi je bila da to bude jedna posebna knjiga. Obitelj Stevana Ilijevića ustupila mi je tonske zapise, pomogli su znanstvenici iz Zagreba i tako su nastali *Zapisi Stevana Ilijevića iz Boke*. Knjigom koju danas predstavljamo daje se izuzetan doprinos kolektivnom sjećanju mjesta Boke koje u različitim slojevima čuva svijest Bokinaca o onome što su bili, o onome što jesu. Sve to gradi duhovnu baštinu nas koji odavde potječemo«, kaže jedan od urednika knjige Ljubiša Večanski.

Uz Večanskog knjigu je uredila dr. sc. Ivana Olujić s Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

»Svoje bilješke Stevo Ilijević sastavio je 60-ih godina prošlog stoljeća. U njima je sažeo svoje znanje o povije-

sti Hrvata u Boki, te iznio svoja sjećanja na neke važne događaje, prisjetio se starih običaja, zгода i nezgoda. Zapisi Stevana Ilijevića predstavljaju glas iz prošlosti Boke. Za ovu knjigu zaslužan je cijeli jedan niz ljudi, od obitelji, preko gospodina Ljubiše, do Zavoda. Svatko je dio slagalice bez koje danas ne bismo bili ovdje. Stevana Ilijevića sam prvo upoznala preko glasa, preslušavali smo njegove snimke kako bismo usporedili dijalekt Hrvata iz Boke s dijalektom Hrvata u Keči. Oni su dio iste skupine doseljenika iz područja Pokupskog, najprije su se naselili u Neuzini 1788. godine, a zatim 1801. u Keči, Klari i Boki. Ti su Hrvati danas najistočniji govornici kajkavskog narječja. Za nas u Hrvatskoj su prototip kajkavskog neki zagorski govori, ovaj kajkavski je rubno kajkavski, vaši preci su zasigurno bili u dodiru sa štokavskim govorima. Istraživanja povijesti Hrvata kajkavaca koji su stigli u ove krajeve kao plemići trajuju od 1931. godine kada je prvi značajniji rad o njima objavio doktor **Ante Messner-Sporšić**. Kada pogledate snimke i tekstove Stevana Ilijevića, vidite da ga vodi ideja čuvanja tradicije, prenošenja sjećanja i jezika», kazala je Olujčić.

Profesor **Petar Radosavljević**, recenzent ove knjige, rekao je kako mu je osobito drago što ima priliku nazočiti promociji knjige u Boki.

»Na devedeset stranica, na vrlo živom kajkavskom narječju onoga vremena, prikazuju se različite crtice iz povijesti Boke i života Stevana Ilijevića. Daje nam priče na mađarskom i na esperantu, što je jedna posebnost. Taj memoarski dio ima i druge važne elemente s etnološkog stajališta jer opisuje različite običaje. On je izuzetno važan sa stajališta jezikoslovnog i lingvističkog dijela jer je vrlo specifično kajkavsko narječje. Ovaj rukopis je svjedočanstvo jednog vremena za generacije koje dola-

ze kako bi vidjeli lokalni govor koji je nekada postojao«, rekao je Radosavljević.

Čuvanje obiteljskog materijala

»Materijal je bio u našoj obiteljskoj arhivi, to su bile magnetofonske vrpce na kojima je snimljen moj pradjed kako je govorio o običajima u Boki i to kajkavskim narječjem. Ljubiša Večanski kontaktirao me je sa zamolbom da mu ustupim te snimke«, kazala je prauka Stevana Ilijevića **Ana Pilipović** iz Novog Sada, koja je također bila na predstavljanju knjige.

»Stevan Ilijević, koji je preminuo 1982. godine, ostavio je značajan zapis koji osim etnološke ima i jezičnu vrijednost, jer je pisan jezikom kojim gotovo više nitko ne govori od banatskih Hrvata, a to je kajkavsko narječje. Za sve Hrvate u Srbiji *Zapisi Stevana Ilijevića* imaju nevjerojatnu vrijednost s obzirom na to da je danas ostalo malo potomaka ljudi koji su naselili Boku. Po posljednjem popisu ima ih tek oko 40, ali ova zajednica je prošle godine tiskala knjigu o Hrvatskom groblju. Prošle godine je bio održan i prvi znanstveni skup o Hrvatima, govorilo se o povijesti, fenomenima koji krasi ovo područje, o običajima, tradicijama, kulturi, praksama kojih danas više nema. Ovo je već treća knjiga koju je Zavod tiskao u ediciji *Prinosi za etnografska istraživanja*. Knjiga donosi zapis o tradiciji, uspomenama o Prvom svjetskom ratu, njegove fotografije, ali isto tako potpuno neobičan jezik koji je predstavljen ovdje«, kazala je suradnica ZKVH-a **Katarina Čeliković**, koja je bila i moderatorica na predstavljanju knjige.

Knjiga *Zapisi Stevana Ilijevića iz Boke* tiskana je u nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Ivan Ušumović

Večer ikavice u Stanišiću i 80. obljetnica kolonizacije

Dalmacija u bačkoj ravnici

U Stanišiću je u subotu, 29. studenoga, održana književno-pjevačka večer *Ikavica – govor hercegovačkih, dalmatinskih, ličkih, bosanskih, šokačkih i bunjevačkih Hrvata*. Jedina je to manifestacija u Vojvodini koja, osim bunjevačke i šokačke, u programu predstavlja i ikavicu dalmatinskih, hercegovačkih i ličkih Hrvata.

Ove godine u programu je sudjelovala Ženska klapa *Dalmatinka* iz Zadra, pjesnikinja **Ljiljana Crnić** iz Beograda, KPZH *Šokadija* iz Sonte, **Marija Šeremešić** iz Sombora, HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* iz Berega, Hrvatska samouprava iz Kačmara i Etno glazbena skupina *Sinovi Hercegovine* iz Širokog Brijega koji su pjevali i kazivali na šokačkoj, bunjevačkoj, dalmatinskoj i hercegovačkoj ikavici.

»Ovu manifestaciju, kao i likovnu koloniju, osmislio je naš pokojni predsjednik **Ivan Karan**. I bolestan, uspio je osigurati sredstva za ovu večer i na nama je ostalo da organiziramo program. Na nama je sada da nastavimo naše aktivnosti i naredne godine«, kaže novi predsjednik HKD-a **Vladimir Nazor Savo Tadić**.

Prije programa povjesničar i sociolog dr. sc. **Mario Bara** održao je predavanje o Saveznoj kolonizaciji, koja je počela prije 80 godina i tijekom koje je u Stanišić došlo oko 3.000 Hrvata.

Područje Vojvodine bilo je predmetom kolonizacije iz svih federalnih jedinica. Svaka republika imala je određene kvote. Nije kolonizacija bila samo iz socijalnih već i brojnih političkih razloga.

»Koliko god da je formirano jedinstvo i nacionalnom pitanju se poklanjala pozornost. Ono što je interesantno za ovaj dio Vojvodine jeste da se između hrvatskih i srpskih komunista javio određeni spor, odnosno pitanja naslije-

đena još iz vremena formiranja Banovine hrvatske. U vrijeme kada je pokrenuta kolonizacija, granice Vojvodine u sastavu Federalne Srbije još nisu bile definirane. Na tome je radila **Đilasova** komisija. Ono što je bilo jasno bila je sudbina njemačkog naroda, čija je sudbina bila odlučena«, kazao je Bara.

Iz Hrvatske je u Vojvodinu tijekom Savezne kolonizacije kolonizirano nešto više od 7.000 Hrvata.

»Većina je bila iz Dalmacije, a najviše ih je naseljeno u Stanišić i Riđicu, ukupno oko tri tisuće i još tisuću u drugim naseljima Vojvodine kao što su Sivac, Kačarevo, Gudurica... Hercegovaca je bilo u Bezdanu, Plavni, Ravnom Topalovcu. Dakle, vrlo disperzno i Stanišić i Riđica su jedina dva naselja u kojima su se kolonizirani Hrvati uspostavili kao zajednica. Nakon 90-ih, koje su ostavile trag, danas govorimo o malom broju potomaka obitelji koje su kolonizirane«, kazao je Bara.

Marinko Primorac rođen je u Stanišiću, gdje je njegov otac došao iz Ljubuškog, a majka iz Vrgorca.

»Majka je došla 1946., a tata 1951. godine u berbu kukuruza. Sigurno im je bilo teško kada su vidjeli ovu ravnicu. Došli sa škrte zemlje na prostor gdje su njive bile duge po kilometar. Sirotinja su bili, mučili se«, kaže Primorac.

Potomak kolonista je i **Stipe Samardžić**, čiji se otac nakon završenih studija vratio u Sinj.

»Otac je rođen u Dalmaciji i 1946. došao je u Stanišić s obitelji. Nakon studija u Novom Sadu vratio se u Dalmaciju, ali je zbog oca i majke ostao ve-

zan za Stanišić. Dobio je poziv iz *Slobodne Dalmacije*, radio je kao novinar, s njim je u uredu sjedio **Miljenko Smoje**. U sjećanju mi je ostala priča djeda i bake o tome kako su došli u Stanišić. Putovali su mjesec dana, dio i pješice. U Dalmaciji je sve bilo srušeno ili popaljeno i nisu imali izbora, ovdje su se nadali novom životu«, kaže Stipe koji svake godine dolazi na *Večer ikavice*.

Vojvodina je tijekom Savezne kolonizacije dobila 300.000 novih stanovnika. U ukupnom postotku koloniziranih u Vojvodinu Hrvati su činili svega 3,2 posto. Nakon kolonizacije promijenjena je nacionalna slika Vojvodine i prvi put Srbi su postali natpolovična većina stanovnika. Dio obilježavanja 80. obljetnice kolonizacije bila je izložba fotografija kolonizacije i prvih desetljeća života u Stanišiću.

Program u Stanišiću održan je uz potporu Splitsko-dalmatinske županije i Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Z. V.

Izložba božićnjaka i božićnih ukrasa u Tavankutu

Božićnjaci – plod snažne i duboke vjere

Tradicionalna izložba božićnjaka – drugi događaj u okviru programa *Advent u Tavankutu 2025.*, otvorena je u nedjelju, 30. studenoga, u tavankutskoj Galeriji Prve kolonije naive u tehnici slame.

Izložbu, na kojoj su se osim božićnjaka mogli pogledati i božićni ukrasi ukrašeni slamom, pripremili su članovi likovno-slamarskog odjela HKPD-a *Matija Gubec*, a u izradi su sudjelovala i djeca i mladi koji su 17. studenoga prisustvovali božićnim radionicama za izradu božićnih ukrasa i figurica za božićnjake koje su vodile *Gupčeve* slamarke.

Izložbu je otvorio župnik župe sv. Jurja u Subotici vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**, ističući među ostalim kako povijest ovoga svijeta nije počela velikim, pompeznim događajima, gdje smo mogli vidjeti nekakve velike slike, moćne kraljeve itd., nego na vrlo tih, samozatajan način, s jednim magarcem, s djetetom Isusom, Marijom i Josipom.

»Negdje po strani, na rubu ovoga svijeta, događa se i uprisutnjuje najveće otajstvo u povijesti čovječanstva – da Bog i došašće koje smo započeli nije samo znak pripreme dolaska Boga u naš svijet, već prije svega hod čovjeka prema najvećem otajstvu, Bogu. Advent nas poziva da iznova tražimo Boga, da mi napravimo taj korak koji je On učinio prema nama prije dvije tisuće godina. Vjerujem da su božićnjaci koje pravite sa srcem i kojima želite prikazati jedno od najvećih otajstava naše vjere zapravo plod snažne, duboke vjere koja proizlazi iz čovjeka i čežnje za otajstvom koje je možda za nas neshvatljivo, a to je da Bog ulazi u našu ljudsku stvarnost i da nam želi sebe objaviti kao čovjeka mirotvorca, Boga koji želi čovjeka izbaviti iz tame i izvesti ga na svjetlo. Dragi Tavankučani, dragi Mirgešani, božićno otajstvo je sažeto u jednostavnom prizoru kojeg ste prikazali na božićnjaku, a to je novorođenče povijeno, gdje leži u jaslama. Taj znak svjedoči o trenutku kada je vječni Bog došao k nama u liku malenog Djeteta, kako bismo ga mogli ljubiti, a ne bojati ga se. Božić nije tek sjećanje na idilični događaj daleke prošlosti; to je trajni izvor Božjeg mira u sadašnjosti, jer mir je Božji dar. I u konačnici – volja

Božja jeste mir naš! Ovi božićnjaci prikazuju rođenje Božjega Sina u krilu Djevice Marije u Betlehemu i Sin Božji postaje 'Sin čovječji' za mene i za svakoga od vas. Veliko je to otajstvo koje svjedoči veličinu ljubavi Božje prema nama. I zapamtite da u jaslicama, u liku djeteta Isusa, trebamo tražiti Boga već sada«, rekao je vlč. Vojnić Mijatov.

Voditeljica programa, potpredsjednica HKPD-a **Matija Gubec Antonija Rudić** podsjetila je kako je božićnjak kvasni kolač koji se samo kod bunjevačkih Hrvata pripravlja za Božić u ovom obliku.

»Ima simbol zajedništva i svega živog na zemlji. Središte božićnjaka su Marija i mali Isus Krist, a tu smo i mi na božićnjaku, sve ono što

nam je najvrjednije: naša obitelj, naš život, naš josag, sve naše blago«, rekla je Rudić.

U okviru programa nastupili su zbor HKPD-a **Matija Gubec** pod vodstvom prof. **Emine Tikvicki**, članovi tamburaškog odjela **Gupca** pod vodstvom **Marka Grmića**, te dječji zbor župe Srca Isusovog **Isusovi anđeli** koji vodi kantorka **Elizabeta Stojković**.

Izloženi božićnjaci u Tavankutu moći će se pogledati i u sklopu izložbe etnološkog odjela **Blaško Rajić** pri Katoličkom društvu **Ivan Antunović** iz Subotice, koja će biti otvorena večeras (petak, 5. prosinca), u predvorju Gradske kuće u Subotici, s početkom u 19 sati i moći će se pogledati do 12. prosinca.

I. Petrekanić Sič

Kolo, kolo, bit' će pir

Godišnji koncert
Dječjeg folklornog ansambla

7.12. 2025.

20 sati

Velika dvorana
HKC "Bunjevačko kolo"

Cijena ulaznice: 500 din

organizator:

pokrovitelji:

Српска
Српска
Српска

medijski
pokrovitelj:

GOSTI: KUD "TOMISLAV" ŽUPANJA

BOŽIĆNI *folklorni* KONCERT

13. PROSINCA 2025.
S POČETKOM U 18 SATI

DOM KULTURE, DONJI
TAVANKUT

CIJENA ULAZNICE:
300 RSD

HKPD "MATIJA GUBEC"

Četvrti Festival božićnog kolača

Četvrti Festival božićnog kolača **ČESNICA**, u organizaciji Kancelarije za kulturnu diplomaciju, održan je u ponedjeljak, 1. prosinca, u Atriju Narodnog muzeja Zrenjanin.

Predstavnice hrvatske zajednice sudjelovale su na festivalu u ime Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, i to **Marija Rukavina Prčić**, ujedno predstavnica Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame te **Ana Šujić**, predstavnica HKPD-a **Matija Gubec** iz Tavankuta.

Na manifestaciji su predstavile tradicijski božićni kolač božićnjak, koji prikazuje belehemsku štalicu s figuricama izrađenima od tijesta.

Manifestacija u Zrenjaninu bila je dio regionalnog programa **ČESNICA** koji se ove godine provodio u pet zemalja regije i trinaest općina i gradova. Održana je u suradnji s Narodnim muzejem Zrenjanin, treću godinu zaredom.

Ovogodišnje izdanje Festivala u Zrenjaninu provedeno je u sklopu projekta »Festivali kao nova multisektorska praksa u očuvanju kulturne baštine Zapadnog Balkana«, koji provodi Narodni muzej Zrenjanin uz podršku Kancelarije za kulturnu diplomaciju te Gradskog muzeja **Mirko Komnenović** i Galerije **Josip Bepo Benković** iz Herceg Novog. Projekt podržava British Council kroz program »Kultura i kreativnost za Zapadni Balkan«, financiran sredstvima Europske unije.

H. R.

IN MEMORIAM

Robert Tilly (1959. – 2025.)

Subotički glazbenik, književnik, prevoditelj i likovni stvaralac Robert Tilly preminuo je u utorak, 2. prosinca, nakon duže bolesti.

Rođen je 1959. u Krušiću. Studirao je filozofiju u Beogradu.

U području glazbe ostao je zapamćen kao odlični izvođač blues glazbe. Objavio je 19 nosača zvuka (albuma, audio i video kazeta, CD-ova i DVD-jeva) kao i autorski album *Northern Sadness* sa subotičkim sastavom *Wooden Ambulance*.

Među ostalim, autor je i glazbe za film *Evropa preko plota* Želimira Žilnika.

Pjesme i priče objavljivao je u časopisima na teritoriju bivše Jugoslavije, te u inozemstvu. Dobitnik je nagrade *Miroslav Dereta* za roman *Izdah iz staklenika*, 2012. godine, i nagrade *Pro urbe* Grada Subotice za cjelokupno umjetničko djelovanje 2013. godine. Također, dobio je i nagradu *Dr. Ferenc Bodrogyári* 1999. godine za prijevod knjige irskih bajki *Proleća jednog, u cvetnim poljima*.

Djelujući u prostoru likovne umjetnosti (strip, karikatura, ilustracije...) imao je više samostalnih izložbi i sudjelovao u nekolicini kolektivnih u zemlji i inozemstvu. Surađivao je s članovima umjetničke skupine *Bosch&Bosch*. Károly Vicsek snimio je o njemu dokumentarni film *Trubadur*.

Foto: Nikola Tumbas

Vodio je autorske emisije na subotičkim TV stanicama *K 23*, *YU Eco* i *Super TV*, kao i na Radio Subotici, za potrebe uredništava na srpskom, odnosno hrvatskom jeziku, u kojem je jedno vrijeme bio i glazbeni urednik. Prevodio je s engleskog i mađarskog jezika.

Autor je romana *Izdah iz staklenika* (2012.) i *Kapošvarski đubretar* (2021.), poeme u prozi *Ubogi Lazar u gradovima* (2016.) te više knjiga poezije: *Trubadur* (1982.), *Kralj ribara* (2003.), *Pomoćni (bez)izlaz* (2004.), *Zen-pijandura* (2011.). Knjigu pjesama *Budućnost mrtvaca* na hrvatskom jeziku 2015. objavila mu je NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice.

Pisao je i o jazz, blues i rock glazbi. Autor je knjige eseja *Woodstock generacija – Herojsko doba roka* (2011.), pri-

redio je enciklopedije: *Veliki stilisti bluza* (1991.), *Veliki stilisti džez* (2000.), *Savremeni džez* (2011.), te nekoliko antologija rock-poezije: *Zvuci s obale reke Mersey* (1994.), *Električna snoviđenja* (2008.), *Stihovi na struju* (2011.).

Među ostalim, bio je aktivan i u kulturnom prostoru ovdašnjih Hrvata. Bio je suradnik subotičkog lista *Žig*, a radio je i kao novinar i urednik kulture u tjedniku *Hrvatska riječ*, te ilustrator u dječjem podlistku *Mrcko*. Također, bio je suradnik časopisa za književnost i umjetnost *Nova riječ*. Na hrvatski jezik preveo je novelu *Leteći Vučidol* mađarskih književnika Géze Csáthya, Arthúra Munka i Emila Havasa (objavljenu u nakladi Hrvatskog akademskog društva iz Subotice).

Predstavljanje i blagoslov sjenice na Risarskom salašu

ĐURĐIN – Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanca* organizira sutra (subota, 6. prosinca) predstavljanje i blagoslov novosagrađene sjenice na *Risarskom salašu* u Đurđinu, s početkom u 13 sati.

Projekt izgradnje financiralo je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske u okviru programa prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije.

Teatar u Kolu

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* nastavlja ciklus projekta *Teatar u Kolu*, u okviru kojeg će sutra (subota, 6. prosinca) biti izvedena predstava *Urbane legende* (komedija) u produkciji Centra za kulturu i umetnost iz Aleksinca.

Predstava počinje u 19 i 30 sati u velikoj dvorani *Kola*, a karte po cijeni od 300 dinara mogu se kupiti prije početka predstave.

Godišnja izložba HLU-a Croart

SUBOTICA – Hrvatska likovna udruga *Croart* priređuje svoju godišnju kolektivnu izložbu slika koja će biti otvorena u ponedjeljak, 15. prosinca, u galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici, s početkom u 18 sati. Izložbu će otvoriti članica Udruge dr. sc. **Jasminka Dulić**, a u programu otvorenja sudjeluju **Zoltan Sič** (poezija) i HGU *Festival bunjevački pisama*.

Izložena djela moći će se pogledati do 28. prosinca.

Predstavljanje knjige Stipana Bašića Škarabe

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica Subotica priređuje predstavljanje knjige **Stipana Bašića Škarabe** *Bunjevačka grana stihom izatkana* (drugo dopunjeno

izdanje), koje će biti održano 18. prosinca, u HKC-u *Bunjevačko kolo*, s početkom u 19 sati.

Knjigu će predstaviti urednik **Mirko Kopunović**, recenzentica **Katarina Čeliković**, a stihove će govoriti **Bernadica Ivanković** i **Zoltan Sič**.

U glazbenom dijelu programa bit će prikazani glazbeni spotovi **Zvonimira Sudarevića**, a nastupit će **Ante Crnković** i **TS Biseri**, **Gabrijel Lukač**, **Lidija Ivković**, **Vlatko Vojnić Purčar** & **Roko Piuković**, te HGU *Festival bunjevački pisama*.

89. OBLJETNICA
HKUD-a »Vladimir Nazor«

Godišnji koncert

7.12.2025.

20 sati

Hrvatski dom, Sombor

Nematerijalna kulturna baština Šokaca u Podunavlju

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata organizirao je u petak, 28. studenoga, u Sonti 77. znanstveni kolokvij »Nematerijalna kulturna baština zapadnobačkog Podunavlja: očuvanje, mogućnosti i perspektive«.

O nematerijalnoj kulturnoj baštini šokačkih Hrvata u Bačkoj govorila je etnologinja i stručna suradnica za kulturne projekte i programe u Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata **Senka Davčik**. Ona je predstavila elemente koji su sustavno dokumentirani u katalogu *Živa Baština* Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata.

»Projekt Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, koji traje već niz godina, uključuje suradnju stručnjaka iz područja etnologije, kulturne antropologije, jezikoslovlja i muzikologije. Korištene su metode terenskog istraživanja, razgovora s kazivačima, snimanja glazbenih i plesnih izvedbi te bilježenja autentičnih dijalekatskih izraza. Tako su prikupljeni i evaluirani podaci koji pokazuju kako se elementi šokačke tradicije – od govora do običaja – prenose, obnavljaju i reinterpretiraju u suvremenim društvenim kontekstima«, kazala je Davčik.

U katalogu su obuhvaćeni brojni elementi: šokački govor, običaj *tuta* u Plavni, tamburaške prakse i bećarac, dvoglasno pjevanje Šokica iz Monoštora, šokačko kolo, izrada papuča te priprema ribljeg paprikaša kod podunavskih Šokaca.

»Svaki od ovih elemenata pokazuje drugačiju dimenziju tradicijskog života – od jezika i običaja do glazbe, plesa, rukotvorina i prehrane – no svi zajedno svjedoče

o slojevitosti i kulturnoj raznolikosti šokačke zajednice«, kazala je Davčik.

U suvremenom kontekstu nematerijalna baština šokačkih Hrvata obnavlja se, kako je kazala Davčik, kroz djelovanje kulturno-umjetničkih društava, kroz etno-kuće, školske programe i manifestacije.

»Digitalizacija i medijska dostupnost omogućuju da se snimke, pjesme i izrazi sačuvaju za buduće generacije. Upravo taj spoj tradicije i suvremenosti pokazuje da baština nije relikv, nego živi proces identitetske kreativnosti. Uloga mlađih generacija ključna je – kada oni preuzmu dijalekt u pjesmi, priči ili svakodnevicu, on postaje dio budućnosti, a ne prošlosti. Možemo zaključiti da je šokački dijalekt živ u riječima, ali i u gestama, melodijama i okusi-

ma. Nematerijalna baština pokazuje da kultura nije statična, nego se neprestano preobražava – baš kao što se i govor mijenja, ali ne gubi svoje korijene. Perspektive očuvanja uključuju razvoj etno i ruralnog turizma, osnivanje interpretacijskih centara, edukativne programe za djecu i digitalne baze narodnog leksika. Na taj način baština može postati i izvor gospodarskog i društvenog razvoja lokalne zajednice«, kazala je Davčik.

Domaćin kolokvija bila je KPZH *Šokadija*, a kolokvij je održan u njihovoj *Šokačkoj kući*. Davčik je pozvala članove *Šokadije* na suradnju na prikupljanju i prezentiranju baštine Šokaca u Sonti.

Z. V.

VIII. Hrvatska književna Panonija

Predstavljena i nova izdanja ZKVH-a

Osmi Hrvatska književna Panonija održana je 27. i 28. studenog u Budimpešti, u organizaciji *Croatice nonprofit* Kft. iz Budimpešte i Društva hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski te u suradnji sa Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj, Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatskim štamparskim društvom, HOŠIG-om (Hrvatskim vrtićem, osnovnom školom i đачkim domom) Budimpešta, Panonskim institutom Pinkovac, Općinom Tovarnik i Srednjom strukovnom školom Antuna Horvata iz Đakova.

Prva Hrvatska književna Panonija održana je 15. svibnja 2018. godine, također u Budimpešti. Motor pokretač njezinih događanja i danas ostaje dopredsjednik DKH-a

(2025.) u Hrvatskoj, Mađarskoj, Austriji, Srbiji i Bosni i Hercegovini. Na okruglom stolu sudjelovali su: **Tereza Grandić** (*Hrvatske novine* – Gradišćanski Hrvati), Timea Šakan-Škrilin (*Croatica*), **Josip Bako** (Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata), **Vidan Janjić** (Matica hrvatska Orašje), a razgovor je moderirao Mirko Ćurić.

V. d. ravnatelja ZKVH-a Josip Bako predstavio je aktualnu produkciju Zavoda unutar prethodnih godinu dana odnosno nova izdanja s posebnim osvrtom na monografiju *Bunjevačke kraljice*.

Potom je ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj dr. sc. **Stjepan Blažetin** održao dvadesetominutno predavanje »László Krasznahorkai: Kratki portret

Nobelovca iz Budimpešte«. U glazbenom predahu nastupila je solistica **Lilla Bendjeskov**, učenica 11. razreda HOŠIG-a.

Večer se nastavila programom »Književna riječ hrvatsko-panonska« – književnim čitanjima autora iz Hrvatske, Mađarske, Austrije, Srbije, Bosne i Hercegovine. Sudjelovali su: **Darija Agičić Mataić**, Stjepan Blažetin, Mirko Ćurić, **Andrija Handler**, **Robert Hajszan**, **Siniša Matasović**, **Ivan Sokač**, **Branko Tompić** i **Sanja Domekuš**. Nakon čitanja otvorena je izložba fotografija »Najljepša slika Božića – freske u Strossmayerovoj katedrali« te je upriličeno razgledanje izložbe »30 godina Hrvatske državne samouprave u Mađarskoj«.

i predsjednik DHK-a, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski, Đakovo **Mirko Ćurić**, dok se manifestacija održava i pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Ovogodišnji program započeo je posjetom Sveučilištu *Eötvös Loránd*, u sklopu projekta *Tragom hrvatskih velikana* koji su studirali u Budimpešti (**Ljudevit Gaj**, **Josip Juraj Strossmayer**, **Janko Tombor**, **Ante Starčević**, **Eugen Kvaternik**...). Večernji dio nastavio se u prostorijama *Croatice*. Okupljene, među kojima je bio i predsjednik HDS-a **Ivan Guban**, pozdravili su ravnateljica *Croatice* **Timea Šakan-Škrilin** i dopredsjednik DKH-a Mirko Ćurić. Za glazbeni dio programa pobrinuo se Tamburaški orkestar *Koprive* iz Petrovog Sela.

Uslijedio je Okrugli stol pod nazivom »Hrvatsko-panonska književna, časopisna i manifestacijska godina

Drugi dan programa održan je u HOŠIG-u (Hrvatskom vrtiću, osnovnoj školi, gimnaziji i đачkom domu). Učenici HOŠIG-a i učenici Srednje strukovne škole Antuna Horvata iz Đakova sudjelovali su u programu »MasterChef HOŠIG«, natjecanju u pripremi toplog obroka. Istodobno su se održavale slikarske, fotografske i frizerske radionice za učenike HOŠIG-a. Dan je ostvaren u sklopu HOŠIG-ovog *Tjedna hrvatske kulture*.

Točno u podne, u školskoj auli izveden je program »Košara darova« – folklorni nastup učenica zagrebačkog Učeničkog doma *Marija Jambrišak*, nakon čega su dodijeljena priznanja sudionicima »MasterChefa HOŠIG« i autorima najljepših frizura. Program je završio kušanjem slatkih proizvoda Srednje strukovne škole Antuna Horvata.

Izvor: *Croatica* (Branka Pavić Blažetin)

Održana završna večer 15. Dana hrvatske kulture u Somboru

Bunjevačko kolo i Kraljice Bodroga

Udruga građana *Urbani Šokci* iz Sombora priredila je u petak, 28. studenoga, u Mađarskoj građanskoj kasini u Somboru završni program 15. Dana hrvatske kulture. U programu su sudjelovali HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice i ŽPS *Kraljice Bodroga* iz Monoštora.

»Osnovani smo 2008. godine kao udruga građana. Iako rad našeg društva nije prepoznat od nekih institucija, jer se uporno uspoređujemo s kulturno-umjetničkim društvima, mi smo ponosni na naš rad za ovih 18 godina. Zahvaljujući Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Gradu Somboru, koji ne odustaju od nas, dva puta smo bili domaćini zajedničke manifestacije šokačkih udruga *Šokci i baština*, organizirali smo 15. Dana hrvatske kulture, 54 književne večeri, šest međunarodnih izložbi, 17 međunarodnih okruglih stolova, objavili 15 stručnih radova, pet samostalnih zbornika i 18 knjiga autora **Marice Mikrut, Zlatka Gorjanca, Milice Lerić, Marina Šeremešića i Marije Šeremešić**«, kazala je predsjednica UG-a *Urbani Šokci* Marija Šeremešić i dodala da udruga uspješno surađuje s *Pasijskom baštinom*, *Šokačkom granom* iz Osijeka, udrugama iz Draža, Gajića i Mohača, Centrom za kulturu Sesvete, te sa znanstvenicima s osječkog sveučilišta.

»Sve programe kroz godinu svrstavamo u *Dane hrvatske kulture*, koje završavamo kulturno-umjetničkim programom i nastupima KUD-ova«, kazala je Šeremešić.

HKC *Bunjevačko kolo* nastupilo je s izvođačkim sastavom. Na koncertu su se mogli vidjeti plesovi i pjesme Međimurja, Zagorja, Slavonije i bunjevački plesovi. ŽPS *Kraljice Bodroga* izvele su dio svog standardnog repertoara.

Z. V.

Mozaik, nova knjiga Marije Šeremešić

Priča o baštini, zanatima i duši Monoštora

Knjiga *Mozaik* autorice **Marije Šeremešić**, predsjednice UG-a *Urbani Šokci* iz Sombora, knjiga je koja opisuje monoštorski rit i Specijalni rezervat prirode *Gornje Podunavlje*, vikend-naselja, sakralno-povijesnu baštinu i tradicijske zanate kojima su se bavile monoštorske žene. Uz već poznate podatke o *Gornjem Podunavlju*, u knjizi su opisani i najpoznatiji ribolovni tereni *Stari Dunavac* i *Bašća*, te stanje ribljeg fonda prije skoro jednog stoljeća. U poglavlju vikend-naselja opisana su naselja *Adica* na kanalu Dunav – Tisa – Dunav, *Štale* na Starom Dunavcu, *Opaljenik* na Velikom bačkom kanalu, *Vodica* na Kiđošu, *Dondo* na obali rukavca Dunava.

Uz svakodnevne kućne poslove Šokice su nekada izrađivale dijelove radne i svečane muške i ženske odjeće i nošnje, od prirodnih sirovina lana, pamuka, vune, kože.

»Obično se govori i piše o muškim zanatima kao što su korpari, klompari, košaraši, pletači mreža, a žene su na neki način ostale potisnute. Zato u ovoj knjizi govorimo o starim zanatima kojima su se bavile žene kao što su pletenje, štrikanje, vezenje, popletanje, necovanje, trukovanje, moloavanje«, kazala je Šeremešić.

Knjiga je ilustrirana brojnim fotografijama čiji su autori Monoštorci, ali i fotografi iz drugih sredina.

»Ova knjiga vrijedan je dio turističke ponude Monoštora. Monoštor više nije samo selo, to je brend, turistička destinacija o kojoj se priča, mjesto koje privlači posjetitelje željne autentičnog doživljaja. Već godinama radimo na tome da svijet upozna ono što smo mi oduvijek znali: da Monoštor ima dušu, a *Mozaik* to pokazuje na najbolji način. *Mozaik* Monoštor predstavlja kroz prizmu ljudi koji ga zaista žive i vole. Ova knjiga će svakom turistu pomoći da sazna što se u Monošturu može vidjeti i doživjeti, ali i da sazna što u Monošturu može osjetiti. Nigdje drugdje nećete naći ritove koji dišu i zajednicu koja tako istrajno čuva svoje običaje. Za nas koji živimo ovdje knjiga je mnogo više od vodiča, ona je podsjetnik na to što sve imamo i na što trebamo biti ponosni«, kazala je **Zdenka Mitić** iz UG-a *Podunav*.

Knjiga je pisana na hrvatskom i engleskom jeziku. Autori fotografija u knjizi su Monoštorci, ali i fotografi iz drugih mjesta koji su sudjelovali na foto safariju UG *Podunav* iz Monoštora.

Mozaik je 16. knjiga o Monošturu Marije Šeremešić. Knjiga je predstavljena u Somboru na 15. *Danima hrvatske kulture* 20. studenoga i u Monošturu 30. studenoga.

Autorica je najavila novu knjigu, a bit će to knjiga izabranih pjesama pučkog pjesnika iz Monoštora **Ivana Pašića**.
Z. V.

Crkva sv. Ane u Bačkom Novom Selo

Pokrenuta inicijativa za obnovu

Nevladina organizacija *Dunav BNS* Bačko Novo Selo pokrenula je inicijativu za obnovu crkve sv. Ane. Zajedno s udrugama iz Vajske i Selenče formiran je Konzorcij za obnovu. Kako je crkva u vlasništvu Subotičke biskupije, zatražena je suglasnost koja je i dobivena. Ugovor o korištenju crkve sv. Ane između Rimokatoličke župe sveti Jakov iz Plavne i partnera NVO *Dunav BNS* Bačko Novo Selo, Udruženja za kulturu, tradiciju i umetnost Selenča i Hrvatske udruge *Antun Sorgg* iz Vajske potpisan je 28. studenoga.

Planirano je da se uradi sanacija najkritičnijih dijelova konstrukcije, digitalizira povijesna građa, uključe volonteri i mladi u procese obnove.

»Vlasnik crkve je Subotička biskupija pa smo uključili hrvatsku udrugu iz Vajske i udrugu iz Selenče i zajednički smo osnovali Konzorcij za revitalizaciju crkve sv. Ane. Shvatili smo da donatori kada daju novac za neke projekte žele da prostor u koji ulazu ne stoji zatvoren. Da živi kao vjerski objekt, kulturni ili edukativni centar. Želja nam je da se nakon revitalizacije i kompletne obnove pokrene Dunavski kulturni centar kao multifunkcionalni prostor za kulturu, obrazovanje, održavanje kreativnih radionica, izložbi, koncerata, javnih događaja i očuvanje zajedničkog naslijeđa dunavske regije«, kaže predsjednik NVO *Dunav BNS* **Goran Delić**.

Kako kaže Delić, prvi radovi koji bi trebali biti urađeni je stabilizacija objekta. Iako je crkva u lošem stanju, u nekoliko navrata rađena je sanacija. Urađena je rekonstrukcija krova 2008. godine, nakon toga hidroizolacija, postavljena su nova ulazna vrata, oluci. Organizirali su se i sami mještani koji su radili sitne poporavke i čišćenje crkve.

Bačko Novo Selo mjesto je u Općini Bač, uz obalu Dunava, točno naspram Vukovara. Prema popisu iz 2022. godine, selo ima 722 stanovnika. Uz najbrojnije Srbe, u selu ima 34 Hrvata, 19 Bošnjaka te u manjem broju i pripadnika drugih nacionalnosti. Do kraja Drugog svjetskog rata u Bačkom Novom Selo živjeli su podunavski Nijemci.

Crkva sv. Ane građena je između 1826. i 1829. godine. Podignuta je u stilu kasnog baroka s elementima ranog neoklasicizma, od opeke, dužine 33 metra, širine 13,5 metara, s tornjem visokim 27 metara. Posvećena je 5. lipnja 1829. godine, a na glavnom oltaru nalazila se slika svete Ane.

Nakon odlaska njemačkog stanovništva zajednica je ostala bez vjernika i mogućnosti održavanja objekta. Od šezdesetih godina 20. stoljeća crkva je formalno pripala župi u Plavni.

Mise se ne održavaju, ali se ipak čuje crkveno zvono.

»Zvonim i za katolike i za pravoslavce. Kada netko u selu premine, toga dana zvonim deset minuta. Kada je sprovod, zvonim ujutru u 10, u podne i kada je sahrana. Za pokojnika zvonim za sedam dana, 40 dana, pol godine i godinu. Sjećam se kako je crkva nekada izgledala i za mene je bila jedna od najljepših u Vojvodini. Sve dok nije propao krov, u njoj su se održavale mise«, kaže zvonar **Senad Karić**.

Z. V.

Devetnica u čast Prečistom Srcu Marijnu

Počevši od 29. studenoga, pa sve do 8. prosinca u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske održava se Duhovna obnova u čast Prečistom Srcu Marijnu. Svaku večer u 18.30 sati je moliva krunice. U 19 sati počinje sveta misa, propovijed i pobožnost. Tema je »1700 godina Nicejskog sabora i Vjerovanja«. Predvodi i propovijeda katedralni župnik preč. **Dragan Muharem**.

Adventske subote

Svaku subotu tijekom adventa u župi Uskrsnuća Isusova organizira se Svečana Večernja molitva iz časoslova, te paljenje adventske svijeće. Početak je u 20 sati.

Susret pape Lava i patrijarha Bartolomeja u Istanbulu

Papa Lav XIV. i patrijarh Bartolomej I. potpisali su 29. studenoga Zajedničku izjavu u kojoj potvrđuju zalaganje za zajedničku proslavu Uskrsa i želju za uspostavljanjem punog zajedništva među svim kršćanima. Potpisivanje izjave bilo je u četvrti Fener u Istanbulu, sjedištu Carigradskog ekumenskog patrijarhata, izvijestio je *Vatican News*. Obojica poglavara pozivaju na odbacivanje svake uporabe regije i Božjeg imena za opravdavanje nasilja, tražeći od onih koji imaju civilnu i političku odgovornost da učine sve što je moguće kako bi tragedija rata omah prestala. Prije susreta obojica su sudjelovali u doksologiji, odnosno hvalospjevu Presvetom Trojstvu. Ovom prigodom papa Lav i patrijarh Bartolomej su pozvali sve članove Crkve – kler, redovnike, posvećene osobe i vjernike laike da gorljivo traže ispunjenje molitve koju je Isus uputio Ocu: »Da svi budu jedno...«.

U susret blagdanima

7. prosinca – II. nedjelja došašća
8. prosinca – Bezgrješno začeće BDM
10. prosinca – Gospa Loretska
13. prosinca – sv. Lucija

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Već je druga nedjelja došašća od četiri, pa je i naša priprava za Božić sve intenzivnija. Božja riječ nas kroz liturgiju usmjerava i potiče na produbljivanje svoje priprave, te sve snažnije opominje kako ispred želje za materijalnom pripremom, koja nas u ovo predblagdansko vrijeme sve obuzme, trebamo staviti onu duhovnu, koja jedina pred Bogom ima vrijednost. Božja riječ nas opominje da je ovo u biti naša priprema za susret s Gospodinom, a znamo već što će on gledati, ne naše borove i trpeze, darove i odjeću, nego isključivo naše srce. Zato liturgijska čitanja druge nedjelje došašća nose mnogo pouka, jer vrijeme odmiče, a kršćanin konačno treba shvatiti koji su prioriteti, a što je sporedno i treba ostati po strani.

Ivanov poziv

Evangelje ove nedjelje u središte stavlja osobu Ivana Krstitelja, tj. njegovu pouku. Ivan je Preteča, onaj koji najavljuje dolazak Mesije. Zato i sada kada se pripremamo za novi susret s Mesijom, imamo ispred sebe njegovu pouku. S Mesijom se ne možemo susresti tek tako, za taj susret treba se pripremiti, jer on dolazi da nas spasi. Naša priprava je pripremljeno srce u koje Mesija ima pristup, da bi spase-nje koje donosi za nas uistinu to bilo. Priprava je obraćenje, jer, Ivan upozorava, približilo se kraljevstvo nebesko. U njega se ne može ući neobraćen. A kako svi mi uvijek za sebe mislimo da smo dobri, da su naša djela ispravna i da se oni oko nas trebaju popravljati, ovaj Ivanov poziv na obraćenje je poticaj da se ipak malo zapitamo nad sobom. Nije dobro živjeti u iluziji o sebi, jer svi smo potrebni obraćenja i uvijek ima prostora za popravljanje. Sama činjenica da smo ljudi skloni grijehu i da nosimo u sebi brojne slabosti govori da grijesimo te da moramo raditi na tome da postanemo bolji. Ivanov poziv poticaj je da iskreno pogledamo u dubinu svoga srca, te

Advent – vrijeme obraćenja

uložimo napor promijeniti sebe, učiniti nove korake bliže k Bogu, krenuti u susret spasenju.

Plodovi

Jednu Ivanovu rečenicu treba posebno zapamtiti: »Svako dakle stablo koje ne donosi dobroga roda, siječe se i u oganj baca« (Mt 3,10b). Ovo nije nikakva prijetnja koja bi nas trebala zastrašiti, to je samo upozorenje, posebno u ove dane priprave. I kao što je već rečeno, obraćenje nije nešto potrebno drugome, nego baš nama samima, mi smo ti koji trebaju donijeti ploda. Na nama se treba vidjeti da smo shvatili što kod sebe trebamo popraviti i da u to ulažemo trud. I u konačnici, da kao kršćani živimo istinski kršćanski. Kukamo kakvi su vjernici, kako nema kršćanskog svjedočanstva u svijetu, a ti vjernici nisu nitko drugi nego mi sami. I to je naš plod, naše svjedočanstvo u sredini u kojoj živimo i radimo. Ljubav i podrška za bližnje i stajanje uvijek i u svemu na Kristovoj strani, pa i kad se zbog toga izlažemo nelagodnostima i netrpeljivostima drugih. Ako nismo to u stanju, nema plodova, trebamo raditi na svome obraćenju. A kad ako ne sad?

Bratska ljubav

Za ovu nedjelju znakovita je i jedna Pavlova poruka: »Prigrlijte jedni druge kao što je Krist prigrlio vas na slavu Božju« (Rim 15,7). Tako jednostavna poruka, ali je često teško tako živjeti. Krist nas je prigrlio grješne. Zato se i rodio da bi nas u konačnici spasio. Njegova ljubav je pobijedila naše slabosti i mane i zato se danas možemo radovati vječnosti. A mi? Jesmo li kadri tako prigriliti svakog? Znamo da baš i nismo. A svi smo mi Kristovom krvlju otkupljeni, Bogu jednako važni. Zato bismo možda ovo došašće mogli posvetiti tome da se potrudimo prigriliti svakog.

Čuvari molitvene kuće sv. Mateja u Kaću

Tihi i postojani kršćanski život

Jedina katolička crkva u Subotičkoj biskupiji posvećena svetom Mateju, apostolu i evanđelistu, nalazi se u Kaću. Matična joj je župa Blažene Djevice Marije Kraljice u Budisavi

»U Kaću su prvo došli moji roditelji. Sada pokojni otac **Pejo Čičak**, rođen 1937. godine, došao je u Bačku iz Brezinaca kod Dervente, iz župe Plehan 10. travnja 1968. Za život njegovih pet sestara i njega bilo je premalo zemlje koju su imali njihovi roditelji. Prvo je živio dvije godine u Ulici Ivana Cankara u Novom Sadu, a nakon toga je u Kaću pronašao staru nabijaču, onakvu kakvu si je jedino mogao priuštiti. Radio je na željeznici«, priča **Ilija Čičak** iz Kaća, pedeset-osmogodišnji povrtlar.

Majka **Iva** je iz iste župe, iz sela Božinci. U sredini u koju su ovi pobožni ljudi stigli, tada jeste bilo vjernika Hrvata, ali nije bilo mise na hrvatskom, nego samo na mađarskom jeziku, osim evanđelja.

»Naša mala crkva je bila puna, sjećam se toga još kada sam bio dijete. Na misama je bilo 50 do 60 ljudi. Nakon mise roditelji i ostali Hrvati pitali su, kada su izišli iz crkve, župljane Mađare kada će biti iduća misa i druge važne stvari, jer nisu razumjeli mađarski jezik. Nismo imali prijevozno sredstvo da odemo do Novog Sada, pa smo tako živjeli i okupljali se«, kaže Ilija.

Nedjeljom u osam

Ipak, kako se broj vjernika Hrvata povećavao, uvedene su dvojezične mise i one su takve i danas. Služe ih nedjeljom u osam sati župnici iz Budisave, susjednoga i mnogo manjega mjesta, kojemu kačka katolička vikarija svetoga Mateja pripada. Tako je od 1908., od kada postoje podaci da se u Kaću služila katolička liturgija. Tada je to bilo u školi. Molitveni dom se danas nalazi u kući u vlasništvu Subotičke biskupije, na križanju ulica Kralja Petra I. i Svetozara Miletića, čija je velika prostorija preuređena u liturgijsku dvoranu, koja datira iz 1965. godine. Nakon tri godine, 1968. proglašena je i vikarija Kać. Osim nje, tu je prostorija za vjeronauk i različita druga okupljanja. Kaćki vjernici poznati su po tome što se iznimno čvrsto drže skupa. Poslije svake mise dugo se ostaju družiti, popričati, popiti kavu. Raniji župnici su svjedočili kako je Kaćanima vrlo važna sveta misa i kako se raduju svećeniku. Tu je i sakristija, a nedaleko ulaza u dvorište iz kojega je ulaz u crkvu nalazi se zvonik sa zvonom kojim se zvoni ručno. Sudeći prema usmenim kazivanjima, zvono je doneseno iz evangeličke crkve, koja je u selu postojala za vrijeme dok je Kać bio mješovito srpsko-njemačko selo, i nalazila se na glavnoj ulici, preko puta pravoslavne crkve, sve dok je vlasti u poslijeratnim godinama nisu srušile. U dvorištu, uz molitvenu kuću je živjela i obitelj domara, čiji su svi članovi u međuvremenu umrli.

To je razlog zbog kojega obitelj Čičak, skupa s još dvije obitelji, skrbi za ovu crkvu.

»Radim crkvenu zemlju, te je vlč. **Tibor Szöllösi**, koji je je ovdje služio od 2013. do 2020., odredio da novac koji sam trebao dati za zakup crkvene zemlje iskoristim za uređenje crkve, te sam to i učinio sa svojim radnicima. Ranije smo, za vrijeme dok je župnik bio **Róbert Erhard**, promijenili krov, uredili unutrašnji i vanjski dio. Sada uređenu crkvu održavamo i veselimo se što u njoj možemo održavati zajedništvo u vjeri ove male zajednice«, kaže Čičak.

On navodi da se na misi sakuplja 20-30 katolika, i da je taj broj stalan, bilo da je riječ o običnoj nedjelji, bilo da je blagdan, što ga čini posebno zadovoljnim. Realnost pokazuje stalno smanjenje broja katolika, ali i članova dvije najveće narodnosne katoličke zajednice – u mađarskoj i hrvatskoj populaciji ovog mjesta. Nominalno, po posljednjem popisu u Kaću ima 340 katolika, oko 3% stanovnika

ovoga mjesta. Zanimljivo je da je taj broj gotovo isti kao i broj katolika u godinama prije Prvog svjetskog rata, no tada je Kač bio manji. Ipak, to je samo jedna razina vjerske evidencije. Prije desetak godina tadašnji župnik govorio je o broju od 150 osoba katolika, u što obično ulaze cijele obitelji koje imaju bilo kakvog dodira s Crkvom i njezinim službenicima.

Statistika

Podaci s posljednjega popisa kažu da je u selu 43 izjašnjena Hrvata, među 11.067 stanovnika. Pa opet, oni su treći po brojnosti, iza Srba i Mađara. Vrlo je zanimljivo da je broj Hrvata u ovom selu u svim poslijeratnim popisima bio relativno stabilan, od 40 do 80 osoba, posebno ako se gleda u omjeru s brojem stanovnika, koji je 2022.

bio trostruko veći no, primjere, 1953. U udjelu broj Hrvata nikada nije dostigao 2% Kačana. Na dijelu katoličkoga groblja u kojem se sahranjuju kački vjernici katolici, osim grobnice obitelji Čičak, nalaze se i grobnice članova obitelji ovih Hrvata: Krajinović (dvije), Mikulić (podrijetlom iz Bugojna), Marinić i Pešić, no vjerojatno ih ima još u manjem broju u pravoslavnom dijelu groblja.

Jedina katolička crkva u Subotičkoj biskupiji i Srbiji posvećena svetom Mateju, apostolu i evanđelistu, ona u Kaču, te vjernici Hrvati skupa s njome, žive svoj tihi i postojani kršćanski život. Svjesni su nepovoljnosti u svojem okruženju, no radost i odlučnost u očuvanju zajedništva koji se ovdje mogu vidjeti rijetko se sreću u našem podneblju.

Marko Tucakov

Rimokatolička Molitvena Kuća - Kač
Rómaikatólikus Imaház - Káty
>> "Sveti Matej" <<< "Szent Máté" <<<
Kontakt: Budisava, Vojvodanska ulica 107.
Mob./Telefon: 063/79-24-745; 021/779-122

Za pobjedu prirodne koalicije

U subotu 29. studenog u Novom Sadu službeno je potpisan koalicijski sporazum »Zajedno za toleranciju Čanak-Kasza-Ljajić«, a među strankama koje čine ovu koaliciju su i dvije hrvatske stranke – Demokratski savez Hrvata u Vojvodini i Hrvatski narodni savez. Prema postignutom sporazumu između koalicijskih partnera, ukoliko koalicija pređe izborni prag od pet posto, što je na razini izlaznosti od 60 posto oko 180 tisuća glasova, i Hrvati dobivaju jedno zastupničko mjesto u srbijanskom parlamentu.

PROGRAM TRI D: Nakon 1990. godine, kada je *Antun Skenderović* bio zastupnik u parlamentu zastupajući interese vojvođanskih Hrvata, ukoliko koalicija pređe izborni prag, hrvatska zajednica će ponovno imati svog predstavnika. Prema dogovoru postignutom između dvije hrvatske stranke, prvi kandidat na listi je sadašnji v. d. predsjednika DSHV *Petar Kuntić*. Petar Kuntić je nakon potpisivanja koalicijskog sporazuma za »Hrvatsku riječ« rekao: »DSHV je očekivao da će se izbori za novi saziv Narodne skupštine Srbije odvijati prema novom izbornom zakonu u kojem će važiti pozitivna diskriminacija, to jest izravno zastupanje hrvatske nacionalne manjine, kao što je to regulirano izbornim zakonom Republike Hrvatske, gdje manjine imaju svoje izravne zastupnike. Međutim, izbori su raspisani na brzinu i u takvoj situaciji Vijeće DSHV-a je donijelo odluku da će DSHV izaći na izbore samo s onim strankama i koalicijama koje će u slučaju prelaska cenzusa od pet posto omogućiti jednog zastupnika DSHV-u u parlamentu.

(Jasminka Dulić)

Pionirski koraci manjinskih samouprava

Mađarska nacionalna zajednica je nedvojbeno jedna od najorganiziranijih, te je na neki način logična činjenica da je svoje nacionalno vijeće oformila prije svih ostalih manjinskih zajednica. Dosadašnje aktivnosti toga vijeća donekle su nastavak već postojećih programa i aktivnosti na očuvanju nacionalnog identiteta Mađara u Vojvodini koje već godinama poduzimaju, kako političke partije ove na nacionalne manjine, tako i pojedine nevladine organizacije, što sve skupa čini dinamičnu i infrastrukturno vrlo organiziranu društvenu scenu vojvođanskih Mađara. O programima i aktivnostima Mađarskog nacionalnog vijeća za »Hrvatsku riječ« govori njegov predsjednik *László Józsa*.

(Vesela Laloš)

Radio na tri jezika

Nizom prigodnih svečanosti prošloga tjedna je obilježena 35. obljetnica postojanja Radio Subotice. Dan kada je prije tri i pol desetljeća počelo emitiranje redovitog radijskog programa slavilo je šezdeset stalno uposlenih koji rade u tri uredništva Radio Subotice – na mađarskom, srpskom i hrvatskom jeziku. Njihovoj proslavi pridružili su se u četvrtak brojni suradnici i umirovljenici na koktelu upriličenom u radnim prostorijama ove medijske kuće. Dan kasnije, u restoranu »Elza pod tornjem«, organiziran je prijam za oko stotinu sponzora, poslovnih partnera, kolega i suradnika iz svijeta kulture, politike, gospodarstva. Nakon jednog kraćeg probnog razdoblja redoviti program Radio Subotice počeo se emitirati 28. studenog 1968.

Program ovoga radija danas se može čuti na dvije FM frekvencije – na 89,6 Mhz program Uredništva na mađarskom i na 91,5 Mhz program koji pripremaju Uredništva na srpskom i hrvatskom jeziku. Usprkos pojavi velikog broja malih, privatnih, komercijalnih radio stanica u gradu, Radio Subotica još uvijek ima najveću slušateljstvo.

(J. S.)

Proslava obljetnice HKUD »Vladimir Nazor«

SOMBOR – U prostorijama Hrvatskog doma u Somboru večeras će se s početkom u 19 sati održati okrugli stol na kojemu će predstavnice Hrvatske matice iseljenika iz Zagreba *Marija Hećimović* i *Sretenka Šeravić* razgovarati s predstavnicima šokačkih KUD-ova iz Vajske, Bođana, Bačkog Monoštora, Bačkog Brega i Sonte o mogućnostima uspostavljanja suradnje. Neposredno nakon toga, s početkom u 20 sati u okviru proslave obljetnice HKUD »Vladimir Nazor«, bit će organizirana svečana akademija na kojoj će nastupiti pjevačke skupine iz Sonte, Bačkog Monoštora i »Vladimira Nazora«, bit će svečano otvorena renovirana dvorana Hrvatskog doma, promovirana knjiga »Dukat ravnice« autorica *Antonije Čote* i *Marije Šeremešić* o kojima će govoriti *dr. Slaven Bačić* i *Lazar Merковиć*. Drugi će dan proslave, 6. prosinca s početkom u 20 sati, biti u znaku cjelovečernjeg koncerta na kojemu će se predstaviti svi odjeli HKUD »Vladimir Nazor« dok će kao gostujuće društvo nastupiti Udruga »Tomislav« iz Županje.

KATOLIČKO DRUŠTVO
„IVAN ANTUNOVIĆ“

ETNOLOŠKI ODJEL
„BLAŠKO RAJIĆ“

29. izložba božićnjaka

5. XII. – 12. XII. 2025.
Predvorje Gradske kuće
Subotica

Otvorenje izložbe
5. XII. 2025.
19 sati

Mogu se pogledati dvije prodajne izložbe:
HKC „Bunjevačko kolo“ - Likovni odjel i HKPD „Matija Gubec“ - Likovno–slamarski odjel
Izložba se priređuje uz potporu Grada Subotice.

Radionice u susret blagdanima

TAVANKUT: Učenici i članovi zadruga i slamarske sekcije OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta sudjelovali su na božićnoj radionici i pravljenju figurica za božićnjak koju su organizirali Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame i HKPD *Matija Gubec*.

Tijekom radionica učenici su uz pomoć vještih i iskusnih slamarki ukrali svoje božićne kugle i čestitke slamom, stvarajući prava umjetnička djela. Ovom suradnjom nastavljaju njegovati tradiciju, prenoseći je na mlađe.

MONOŠTOR: Božićna radionica za najmlađe održana je i u Monoštoru u organizaciji KUDH-a *Bodrog*. Na ovoj radionici nastali su brojni adventski vijenci i unikatni ukrasi za bor. Svi radovi bili su izloženi u župnoj crkvi, a vjernici su po simboličnoj cijeni mogli kupiti ove kreativne uratke. Sakupljeni novac, po riječima predsjednice KUDH-a *Bodrog Anite Đipanov Marijanović*, doniran je za obnovu kipa Presvetog Trojstva u Monoštoru. Ove godine u Monoštoru su već bile, ali će još i biti brojne

kreativne radionice, a sav materijal za njih osiguran je zahvaljujući natječaju Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

SUBOTICA: Radionica izrade figurica za božićnjake održana je 1. prosinca u prostorijama OŠ *Matko Vuković*. Uz pomoć roditelja i baka napravljene su figurice od tijesta koje će krasiti ovogodišnje božićnjake. Tako će se na pečenom božićnjaku naći Sveta obitelj (Marija, Josip i Isus), pastiri, ovčice, ružice, ptičice, razne domaće životinje... sve osim konja – koji je ohola životinja i nema svoje mjesto na božićnjaku. Svaki od nižih razreda cjelovite nastave na hrvatskom jeziku imat će svoj božićnjak. Kako su uspjeli ovi mali umjetnički radovi možete vidjeti narednih tjedan dana na *Izložbi božićnjaka* koja će biti u predvorju Gradske kuće u Subotici.

Ž. V.

Tko je dobar bio i dar zavrijedio?

Da, da... večeras, noćas ili sutra tijekom jutra i dana mnoge će dobre mališane obradovati darovi. Sveti Nikola ovih dana svijetom šeta i dobroj djeci donosi radost.

A što znači biti dobar?

To ne znači da trebate mirno sjediti i ništa ne raditi. Biti dobar znači odraditi sve školske obveze bez previše gunđanja, pomoći u obitelji, biti dobar s prijateljima, podijeliti čokoladu sa sestrom/bratom, ne odgovarati se starijima.

Znači i držati se istine i pravde, pa kad je potrebno i hrabro stati u obranu toga. Isto tako biti dobar NE znači da nemate pravo na svoje mišljenje. Imate! I ne znači da uvijek trebate šutjeti. Naprotiv, važno je reći što vas muči i što vam je na srcu. Dakle, nije baš lako biti dobar. Samo malo promislite i sigurna sam kako ćete i sami znati sastaviti svoj popis dobrote. A onda dolazi onaj teži dio – toga se i pridržavati. No, sigurna sam da vi to možete. Kada bi bar odrasli bili tako dobri kao vi!

U susret Sv. Nikoli na satima hrvatskog jezika u Beogradu nastali su ovi radovi:

Lorena Cvetković,
2. r. – OŠ Milena Pavlović Barili, Beograd

Oton Aničić, 2. r. – OŠ Kralj Petar I., Beograd

Klara Radovanović,
2. r. – OŠ Kralj Petar I., Beograd

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35 m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaćete su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici.
Kontakt telefon: 061/6767041.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša, temeljem članka 14., stavak 1., članka 39., stavak 3. i članka 43. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 94/24) objavljuje

OBAVIJEST

o podnijetom zahtjevu za odlučivanje o potrebi izrade studije o procjeni utjecaja na okoliš

Nositelj projekta JP »Putevi Srbije«, Bulevar kralja Aleksandra br. 282 iz Beograda, podnio je zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta za izgradnju državne ceste II B reda broj 300, od državne ceste I A reda broj 1 – petlja »Subotica istok«, čvor 103, do državne ceste II A reda broj 102, čvor 10202 – Gornji Breg (Kanjiža) sve na parcelama na teritorijima Grada Subotice, Općine Kanjiža i Općine Senta.

Podaci i dokumentacija iz zahtjeva nositelja projekta mogu se dobiti na uvid u prostorijama Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu okoliša, Bulevar Mihajla Pupina 16, Novi Sad (prizemlje, ured br. 46), na telefon 021/487-46-90 i na mrežnoj stranici ovog tijela www.ekourbapv.vojvodina.gov.rs, kao i u prostorijama Gradske uprave Subotica, Trg slobode br. 1, Općinske uprave Kanjiža, Edvarda Kardelja br. 1 i Općinske uprave Senta, Glavni trg br. 1.

Javnost, zainteresirana tijela i organizacije u roku od 15 dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti svoje mišljenje u pisanoj formi na adresu Tajništva.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji

VAŽI DO 9. 12. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Praznici nam stižu

Europsko adventsko iznenađenje

Kako smo u nedjelju upalili prvu adventsku svijeću već nekoliko tjedana promišljam kamo ćemo putovati po dozu kuhanog vina, kurtoš kolača, miris cimeta i najljepše bajkovite fotografije. Dok odluka ne padne, donosim novosti iz svijeta najavljenih vašara, a verujem da mnogima nije promakla vijest da je ove godine najveći vašar u Europi otvoren u rumunjskom gradu Craiovi. Srećom, nismo u prilici prebrojati one koji su do sada čuli za Craiovu, a pogotovo one kojima je pri pomenu adventa i vašara ovaj grad pao na um. Međutim,

sti smješten u palači Jean Mihail ili uživati u opuštеноj atmosferi rimskih trgova koji se stapaju s modernim kafićima i restoranima. Unatoč svemu tome, grad dugo nije bio osobito popularan među turistima, dijelom zbog toga što je Rumunjska svoju promociju temeljila na drugim regijama, poput Transilvanije, a dijelom zato što Craiova nije imala prepoznatljiv »adut« koji bi privukao veći broj posjetitelja.

To se promijenilo posljednjih godina, ponajviše zahvaljujući najvećem adventskom sajmu u Europi, manifesta-

ciji koja je Craiovu snažno pozicionirala na adventskoj karti. Advent u Craiovi pretvara grad u golemi blagdanski spektakl, a posjetitelji dolaze iz cijelog kontinenta kako bi vidjeli svjetlosne instalacije, program za djecu, koncerte i bogatu kulinarsku ponudu.

Glavni dio sajma odvija se na nekoliko povezanih trgova. Trg Mihai Viteazul najveća je adventska pozornica, na kojoj se nalazi impozantni bor, svjetlosni tuneli i centralna zona za koncerte. Trg je okružen povijesnim zgradama koje se za vrijeme adventa pretvaraju u kulise od svjetla, stvarajući dojam bajkovitog grada. Starogradski dio, Trg Frații Buzești donosi nešto mirniji ambijent, s kućicama koje nude lokalne proizvode, rukotvorine i tople napitke, dok je Trg Williama Shakespearea rezerviran za obiteljske sadržaje; ovdje se smjestilo

vijesti i najave govore suprotno. Craiova se ne bi smjela dopustiti. Bar ako su vam veličine primamljive.

Ali hajde prvo da vidimo »tko je to« Craiova.

Craiova, smještena u jugozapadnoj Rumunjskoj, u povijesnoj regiji Olteniji, jedan je od onih gradova koji su dugo ostajali izvan glavnih turističkih putanja. Iako je peti po veličini grad u zemlji, Craiova je tek posljednjih godina počela privlačiti međunarodnu pozornost. Grad leži na važnom raskrižju između Bukurešta i granice s Bugarskom, okružen blagim brežuljcima i dugim alejama koje podsjećaju na njegovu nekadašnju, a danas ponovno otkrivenu urbanu eleganciju.

Ono što Craiovu čini zanimljivom destinacijom je kombinacija dobro očuvanih povijesnih zgrada, živog kulturnog života i brojnih parkova zbog kojih ga često zovu zelenim gradom. Posjetitelji mogu prošetat centrom i otkriti arhitekturu iz 19. stoljeća, posjetiti Muzej umjetno-

klizalište, dječji zabavni park i pozornica za predstave.

Ono što craiovlanski advent izdvaja od drugih je dojam da se cijeli grad udružio kako bi stvorio jednu veliku, toplu zimsku priču. Četiri velika trga, park i povijesna jezgra objedinjeni su u jedinstvenu, prostorno ogromnu adventsku cjelinu. Status najvećeg u Europi dobio je zbog 280.000 m² adventskog prostora, više od milijun LED lampica postavljenih širom grada, preko dva milijuna posjetitelja tijekom prethodne sezone.

Craiova je tako u kratkom vremenu od »skrivena« destinacije postala jedno od najugodnijih europskih iznenađenja u zimskim mjesecima, a adventski sajam njezin najjači pečat i razlog zbog kojeg se o ovom gradu danas govori više nego ikada.

Gorana Koporan

Foto: www.europeanbestdestinations.com/christmas-markets/craiova/

Dinamo preuzeo vodstvo na tablici 1. HNL

Promjena na vrhu

Do prije samo dva prvenstvena kola *Hajduk* je imao lijepa četiri boda prednosti nad *Dinamom*, ali teški gostujući poraz protiv *Rijeke* (0:5) i mršavi domaći bod kontra *Varaždina* (1:1) u potpunosti je istopio bodovnu prevagu. Jer *Dinamo* je, u međuvremenu, zabilježio dvije sigurne pobjede (*Varaždin* 3:1 i *Gorica* 2:0) i nakon ponedjeljka se vratio na vrh tablice 1. HNL. A u sljedećem, 16. kolu, na Maksimiru slijedi drugi ovosezonski najveći derbi hrvatskog nogometa.

Hladno-topli *Dinamo*

Unatoč aktualnoj činjenici kako je na domaćim travnjacima u potpunosti živnuo i preuzeo vrh, *Dinamo* je na međunarodnoj sceni u potpuno suprotnoj izvedbi. Domaći poraz protiv *Celte* (0:3) u 4. kolu, te još uvjerljiviji potop na gostovanju kod Lillea (0:4) u 5. kolu Lige Europe razlog su za izuzetno ozbiljni i glasni inter alarm. Nakon izvršnog starta i 7 osvojenih bodova u prva tri kola, Zagrepčani su i dalje na istim bodovima, ali su s nekadašnjeg vrha tablice pali na samo dno prolaznosti skupine (23. mjesto). I to u susret nadolazećem susretu 6. kola protiv goropadnog *Betisa* (Španjolska), petoplasirane momčadi Primere i prošlosezonskog finalista Konferencijske lige. Ali tako je to kada se igra na dvije fronte.

Ledeni *Hajduk*

Reprezentativna stanka (*Hajduk* je dao 11 nogometaša u razne nacionalne selekcije) i dolazak hladnog zim-

skog vremena kao da su utjecali na »majstore s mora« koji su do tada igrali u savršenoj pobjedničkoj formi. Od nastavka 1. HNL momčad **Gonzala Garcie** je naprosto neprepoznatljiva i sa samo jednim bodom iz dva susreta morala je predati vrh najvećem rivalu u borbi za naslov. Kao da to nije onaj isti *Hajduk* koji je igrao lijepi nogomet i dominirao nad svojim protivnicima, nego stresirana i pomalo uplašena momčad koja igra u stalnom grču. Je li to samo trenutačni pad forme ili dublja kriza vidjet ćemo već sutra (subota, 6. prosinca u 15 sati) u izravnom duelu protiv probuđenog *Dinama*.

Izjednačenost lige

Već više puta je na ovim stranicama pisano kako je sezona 2025.-26. 1. HNL vrlo izjednačena i iz kola u kolo nudi neizvjesnu borbu bez obzira na potencijalne favorite i tzv. outsiders. Proteklo 15. kolo odličan je dokaz ove tvrdnje jer su svi susreti izuzev *Gorice* i *Dinama* (0:2) završeni neodlučenim rezultatom: *Lokomotiva* – *Rijeka* (1:1), *Istra* – *Slaven* (1:1), *Vukovar* – *Osijek* (2:2) i *Hajduk* – *Varaždin* (1:1). Pogled na tablicu još je ilustrativniji budući da trećeplasirani *Slaven* ima 22 boda, dok osma *Gorica* i sedma *Rijeka* imaju samo četiri manje (18). Na vrhu *Dinamo* ima bod više od *Hajduka*, dok na začelju deveti *Osijek* i deseti *Vukovar* imaju jednakih 12 bodova. Zanimljivo je kako su i na vrhu ljestvice najboljih strijelaca izjednačeni **Toni Fruk** (*Rijeka*) i **Michele Šego** (*Hajduk*) sa sedam golova i dvije asistencije.

D. P.

Foto: HINA/ Admir BULJUBAŠIĆ

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKA UPRAVA
Broj: 004811629-2025-09693-
006-000-151-026
Dana: 1. 12. 2025.
24000 Subotica
Trg slobode 1
Tel. 024-636-101
MUD/SU

Na temelju članka 37. Zakona o (*Službeni glasnik RS*, br. 49/2019) i na temelju članka 35. Odlike o Gradskoj upravi Grada Subotice (pročišćeni tekst) (*Službeni list Grada Subotice*, broj 18/17, 30/17, 5/20 i 35/23) načelnik Gradske uprave objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU

Obavještavaju se svi zainteresirani kandidati da će Gradska uprava Grada Subotice dana 5. 12. 2025. raspisati javni natječaj za kandidate za stručno osposobljavanje za obavljanje poslova komunalne milicije.

Natječaj će biti objavljen na internetskoj stranici www.subotica.ls.gov.rs

NAČELNICA GRADSKE UPRAVE
Marija Ušumović Davčik, master pravica

RUKOMET

Hrvatska bez drugog kruga

Ženska rukometna reprezentacija Hrvatske doživjela je sva tri poraza u skupini A Svjetskog prvenstva koje se igra u Nizozemskoj i Njemačkoj. Iza branice **Ivice Obrvana** poražene su od Rumunjske (24:33), Danske (24:35) i Japana (19:25) i prvenstvo nastavljaju u utješnom natjecanju, tzv. President Cupu (za plasman od 25. do 32. mjesta).

Foto: HINA/ IHF/Kolektif images/Jozo Cabraja

NOGOMET

Ždrijeb za SP

U petak, 5. prosinca, od 18 sati bit će održan ždrijeb skupina predstojećeg Svjetskog prvenstva u nogometu koje će se sljedećeg ljeta (od 11. lipnja do 19. srpnja) igrati u SAD-u, Meksiku i Kanadi. Hrvatska reprezentacija smještena je u tzv. drugi jakosni pot skupa s momčadima Maroka, Kolumbije, Urugvaja, Švicarske, Japana, Senegala, Irana, Južne Koreje, Ekvadora, Austrije i Australije s kojima se neće moći naći u istoj kvalifikacijskoj skupini prvoga natjecateljskog kruga.

POGLED S TRIBINA

Godine

Nešto što je bilo gotovo nemoguće u profesionalnom sportu, izuzev pojedinih individualnih primjera (Sir **Stanley Mathews** igrao nogomet do 50. godine), danas je postalo posve uobičajeno. Jer suvremena tehnologija, uznapredovali načini tjelesne rekuperacije, znatno kvalitetniji trenažni proces i još mnogo drugih propratnih faktora pridonijeli su sve normalnijoj pojavi da brojni sportaši uvelike produžuju svoj aktivni igrački vijek. I to na najvišoj natjecateljskoj razini.

Nekoliko najpoznatijih svjetskih sportaša današnjice uveliko su u veteranskoj dobi glede njihovih krštenica, ali doprinos na terenima govori kako su godine u njihovom slučaju samo statistička odrednica i mjerna jedinica njihove starosne dobi. Jer, kako drugačije pojasniti fenomen **Novaka Đokovića**, najboljeg svjetskog tenisača svih vremena i osvajača rekordna 24 Grand Slam naslova koji u svojoj 39. godini i dalje osvaja ATP naslove i protekle

2025. godinu je završio kao 4. tenisač svijeta. Te tijekom iste stizao do polufinala na sva četiri najveća svjetska turnira. Ili, kako riječima pojasniti snagu i volju legendarnog hrvatskog kapetana **Luke Modrića**, koji u 41. godini igra svaki susret kao starter **Milana** i izuzev u par navrata, na travnjaku završava do posljednjeg sučeva zvižduka. Ne treba ni sumnjati kako će jedan od najstarijih nogometaša na predstojećem mundialu u SAD-u, Meksiku i Kanadi biti jedna od glavnih uzdanica *vatrenih*. Konačno, što reći za fenomenalnog **LeBrona Jamesa**, košarkaša **LA Lakersa** koji će koncem ovoga mjeseca proslaviti 41. rođendan, a i dalje u žutoj majici »jezeraša« u ovoj sezoni ima, za njegove godine, fantastičan prosjek od 16,5 pogodaka i 8,3 asistencije. Na koncu, nikako ne možemo iz ovog teksta i popisa »neumornih sportskih staraca« izostaviti 40-godišnjeg **Cristiana Ronalda**, kapetana Portugala i nogometaša u lovu na 1.000. pogodak u aktivnoj profi karijeri (trenutačno broji 954). I ne brinite, niti jedan od navedenih veteranskih fenomenalaca nema namjeru uskoro završiti svoje impresivne sportske karijere.

D. P.

Umotvorine

- * Gladan pas vjeruje samo u meso.
- * Najjeftinije je u životu kad sve sam platiš.
- * Smjer kojim ideš važniji je od brzine.

Vicevi, šale...

- Mama, kaće ručak?
- Ne kaže se kaće, nego kad će.
- Dobro, kad će ručak?
- Saće.

Sjedi muškarac u kafiću, puši cigaru i pravi kru-gove od dima.

Prilazi mu Indijanac i kaže:

- Momak, pazi što pričaš!

Aforizmi

- * Dok se čovjek pretvara da je ono što nije, u nje-mu umire sva ljepota onoga što jeste.
 - * Ljudi su kao satovi: neki žure, neki kasne, a neki su pokvareni.
 - * Najgore je kad ljudi znaju da nećete reći »ne«.
- Tad vam se stvarno ne piše dobro.

Vremeplov – iz naše arhive

Festival bunjevački pisama, 2015.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Andelov vrebac

Gazdarica bacila zrno živini, pa se vrebac na đermi dao u velik mišalj.
– Ženo, dotužilo mi da svaki zalogaj moramo ukrast, tu triba uradit štogod, tribalo bi se kako pomirit s ovima.

Vrebica ko pametna:

– Pa i ovi se svi otimadu: pućak pivca, pivac guska, gusak patka, a čovik sve đuture tira. Ajd pomiri se onda, al kako?!

– Znam ja već šta ću! Neću se ja s njima mirit, već, međusobno pomirit sve nji pa će bit krušca i za nas.

Vrebica zavrtila glavom:

– Mani se ti čoravog posla – ne vidiš da maćak vreba miša?

Al vrebac ne sluša. Sletio na naslam baš iznad maćka i oma udario u pridiku:

– Hej vi, narode s guvna, vi se ne obazirete na ovu zuku iz neba?! To je odank naletio jedan anđo, dono poruku da vas ja pomirim.

Patak se prvi počo gegat u kaljugi, isprsis se ko da pregaču zapasiva za poso, pa:

– Kać-kać-kać! Baš bi anđo stao u razgovor s takom trćilažom!

Gusak oma sunio na patka:

– Šta si se ti izbo ko šilo iz džaka?! Ne bi l tío da je tvoja rić prva, a s tim kratkim nogama vućeš tur po zemlji ko balavo dite.

– No, no, – razdrimo se ker pod kamarom pa lane gusku – a šta si ti tako ponosit, valjda čerez ti tvoji čizama od žute kože što su ti još u jajetu skrojili? Momće, a di su ti mamuze kad već nosiš čizme?

Zablebećo i pućak:

– Blu-lu-lu-lu! A šta će mu mamuze?! On jaši na vodi, neće valjda vodu mamuzat!

Maćak bisan, počo šibat repom čim se vrebac oglosio, uplašice mu miša, a kad je ker udario u smij, onda mu prikupilo pa zakrnjauko:

– Kerekano, bolje da se pokriješ ušima da te niko ne vidi, prosjak onaj božiji što gazdi ližeš petu, a ideš bos liti i zimi.

Kazo svoje pa se od bise počo umivat, liže dlaku – šta bi drugo kad misli da od lova nema ništa – al ker ne ostaje dužan, iskecio se:

– No-no, momće, a ti si valjda propio i peškir kad se jezikom tareš.

U to se buve uzvrpoljile pa se ker počo češat stražnjom nogom iza uva. Sad je maćak udario u smij:

– Nek se tarem kako se tarem, al se ne češljam nogom ko ti. I baš me briga šta ti kažeš, to će i tako miš odnet na repu.

Kad je miš skoćio iz jame! Ko bis:

– Kako ti obraz ne izgori od sramote! Vrebaš mi kožu, a još bi da ti ja nosim teret?!

Vrebac vidi da se njegovo anđelsko nagoviščivanje zdravo zakuvalo – ta kaka je to pomirba kad već miš tiska na maćka – pa će ružit miša:

– Ti tamo u jami da si ćutio! Raduj se što anđo iz neba oće sve vas da pomiri, pa će se zaboravit grijovi i jednom takom lopovu ko što si ti.

A miš zaprzanio:

– Ni od tebe većeg lopova nisam sustrio, al da mi baš i tvoj anđo kaže zviždij ja na to – ja ne molim vrepćijeg boga!

Vrebac će sad i lipo:

– Ta, brate rođeni, začuti već jedared! A i vi, braćo, stanite, triba to lipo. Šta ću ja kazat onom anđelu kad vi ovako poštvate njegovu poruku?

– Da mi ne triba iz neba tarane već mišijeg mesa – maćak izvrebo zgodu i skoći.

– Ta stani, brate! Kaka je to pomirba kad ti i sad radiš o glavi?! – vrebac prne maćku med oči.

To je miša spasilo, al je vrepčova noga zapela maćku za zube. Pritisko on vrepca noktima, pa će oma za vrat. Kad je siroma vrebac ostio u kake klište je dopo, on će u dreku:

– Jesi l ti baš lud?! Ko će vas pomirit ako mene proždereš?

Prićao Martin Milanković, Verušić, r. 1900. g.

Tica žeravica, 1964.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Zašto spada vlast

Posmišćali se i čekamo baka Janju. Taman ju strina Evča počela opanjkavat kad evo je. Još dok viša popršnjak, divani: »Evča, Evča ja još dobro čujem. Ne sidim na ušima. Još s kapije sam čula ka s mi krenila opanjkavat. Al oprostiću ti ko uvik«. Dok sida divani: »Prošli put niste znali zašto j spo snig a sade mi kašte zašto spada vlast? De sade Evča kaži. Vi ste u kuće svi naveliko u politike pa još u vlasti«. Strina Evča ko iz puške: »Baka Janjo pa to i vrapci znadu. Vlast se izbirne pa kad joj prođe vik izbiramo ju ope. Kako drugojačije?«. Sade baka Janja ko iz puške: »E moja Evča, ti uvik na tvoju vode-nicu pa se još i praviš grbava. Znaš ti na šta ja mislim. Čelja-di, mislim na to kad vlast triba da ode prija vrmena za koje j izbirnita. A njoj se neće. Jel tako Evča? De lani, zucni?«. Strina Evča spuščala brunde. Čuti. Baka Marica triše nos maramkom pa pita: »Kako to misliš Janjo? Da vlast može tako spast prija vrmena? Ta jel i to ta demokratija?«. »Dobro pitaš Marice. E ko ono ka j spo snig pa se čeljad pokazala kaka j tako j i kase dođe na vlast. Onda se pokaže ko j kaki. Vlast je kokanda tako slatka da je se teško bašit. Svi se kunu prija neg dođu na vlast da će radit pošteno, po zakonu i za narod a potli kad dođu na vlast bude svačeg. Sve bi. U sve se najbolje razumu i mišu. Valja sam kako oni kažu. I to onda privrši svaku miru«. Baka Manda pita: »Janjo ta koga briga za vlast. Ta vlast se u poslu napati. Briga da ne mož spavat. A to što se divani da usput ovi u vlasti malo i skrutu to j mala cina za taki veliki posov«. »E i tu j greda Mando. Baš si potrefila. I u skru-čivanju je greda. Skrutu da nema granice«, objašnjava baka Janja. Dalje će: »I znate kako iđe?«. Baka Marica će: »De kaži. Da čujemo«. Baka Janja se rasripovidala: »Tu nema kraja. Čeljadi tu vam buđelari budu mali i za rodbinu, pajtaše i koga sve ni«. Baka Tonka se krsti i privrće očima. Začudita divani kako vlast zna baš prikardašit. A baka Janja divani da ima još gorje. Sase i strina Evča vala probudila pa objašnjava da baka Janja pritiriva. Da j to taka demokratija. Daj svagdi tako. Baka Janji koda j kogod prst u oko gurnio: »Bođane ti tvoja Evča. Ja pritirivam? Pa de digod nađi redovan posov. U vlasti nikako a na drugom mistu skoro pa nikako. Zašto iđu na taj truli Zapad? Prija će ti se Gospa ukazat neg da nađeš redovan posov a da ni s za vlast«. Baka Mandi sinilo: »Sade mi silo sve na mislo. Ta vlast što sudi, apsi, vija, propisiva, prodaje, kupuje i šta sve još ni bi tako dovika. A u buvaru da kogod ode kad prikardaši? Ritko. Kako se moderno kaže, sam di koja sitna riba. Mora taka vlast spast kaka god bila silovna. Ničija svića ni dovika gorila. Istina j da ne triba čekat da prođe vrme za koje se izbirne«. Isapim u sebe: »Bome kako slušam jednu stranu izgleđe da ta vlast baš zna zgrišit a kad slušam strina Evču njoj to i ne smeta. Al kako vidim vlast se može minjat kako j izbirnita al može i spast. A kako sam čo niki dan od dade kad vlast spadne mlogi će se češat di je ne srbi. Ajd nek se češu oni što s krivi sam da se ne češu oni što nis krivi«.

U NEKOLIKO SLIKA

Božićna radionica
u Hrvatskom domu u Somboru

Pivčiji paprikaš

U širem smislu salaš se može opisati kao kuća u ataru okružena njivama i bagremovima. Uz salaš bili su *košara* (štala), ambar, čardaci, svinjac, kokošinjac, *pokućar* (ljetna kuhinja).

Uz sol, *pitriol* i još po neku sitnicu salaš je bilo samoodrživo gospodarstvo na kojem se proizvodilo voće, povrće, meso. Okop salaša bio je pun peradi, od gusaka, pataka, purica, morki, kokošaka, *pivaca*.

U ovoj godini vratili smo se na nekadašnje salaše i za vas pripremili *pivčiji* paprikaš. Priprema se od cijelog *pivca*, pa i nogu, vrata i glave, a koliko će se kuhati ovisi je li *pivac* »prolićni«, lanjski ili još stariji.

Obično se *pivčiji* paprikaš, budući da ga dosta ima, kuhao kada su se radili neki veći poslovi, pa je trebalo nahraniti više čeljadi.

Sastojci:

1 domaći pijetao (3- 4 kg)
5 glavica crnog luka
2 jušne žlice masti (ako treba, može i više)
3 jušne žlice sitne paprike
sol
voda

Preliti vodom. Vode da bude oko dva prsta iznad mesa i kuhati.

Koliko će se dugo kuhati ovisi od starosti *pivca*, ali budite spremni na nekoliko sati kuhanja. Ako se tekućina ukuha, može se dodati mlake vode, ali voditi računa da se 45 minuta do pol sata prije skidanja s vatre ne dodaje voda, jer se paprika i voda neće lijepo sjediniti.

Pivčiji paprikaš služi se uz domaće rezance.

Priprema:

Domaćeg *pivca* rastrančirati i izrezati na manje komade kako bi se lakše kuhao.

Crni luk izrezati na kockice i pirjati na masti dok luk ne postane staklast. Dodati meso i ostaviti na laganoj vatri, ali stalno miješajući. Poslije nekoliko minuta dodati sol i papriku, vratiti na laganu vatru i ostaviti još nekoliko minuta, ali opet uz stalno miješanje.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

OSIGURAJTE VAŠ DOM i sve ono što ga čini domom

**MILENIJUM[®]
OSIGURANJE**

VREMJE JE DA MISLIMO NA SUTRA

Osiguranje za vaš dom, stvari u njemu i članove domaćinstva

Vaš dom je više od prostora, u njemu je sve što vam najviše znači. Zato je važno da se prema njemu odnosite odgovorno i osigurate ga.

Osiguranje domaćinstva – Siguran kvadrat Milenijum osiguranja je polisa koja podrazumeva osiguranje stana ili kuće, stvari u njima, kao i članova domaćinstva od posledica nepredviđenih okolnosti, kao što su:

- požar
- udar groma
- eksplozija
- oluja
- grad
- izlivanje vode
- provalna krađa
- razbojnička krađa
- lom stakala
- odgovornost prema trećim licima

025/ 51 50 350 | 024/ 555-867 | 011/ 715 23 00

 Milenijum osiguranje
 milenijum-osiguranje

 @milenijumosiguranje
 @milenijumosiguranje

 www.mios.rs

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

**Radio Marija Srbije
Radio Maria play**

ILI-ILI

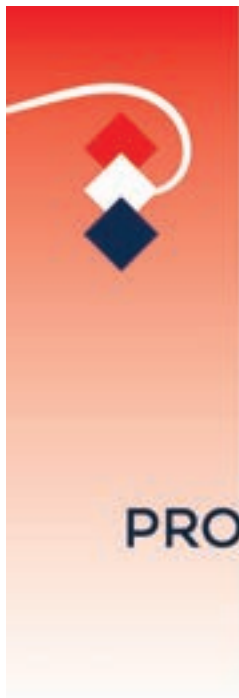
Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po **1 dinar**
- 12 meseci sa **50% popusta**

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

HRVATSKO
NACIONALNO VIJEĆE
U REPUBLICI SRBIJI

PROSLAVA PRAZNIKA HRVATSKE ZAJEDNICE

DAN IZBORA I. SAZIVA HRVATSKOG NACIONALNOG VIJEĆA U REPUBLICI SRBIJI

Svečana akademija proslave praznika hrvatske zajednice
Dana izbora I. saziva Hrvatskog nacionalnog vijeća
u Republici Srbiji održat će se
u Velikoj vijećnici Gradske kuće

15. 12. 2025.
s početkom u 19.30

U okviru akademije HNV dodjeljuje priznanja za društveni rad,
doprinos obrazovanju i hrvatskoj kulturi
za 2025. godinu.

